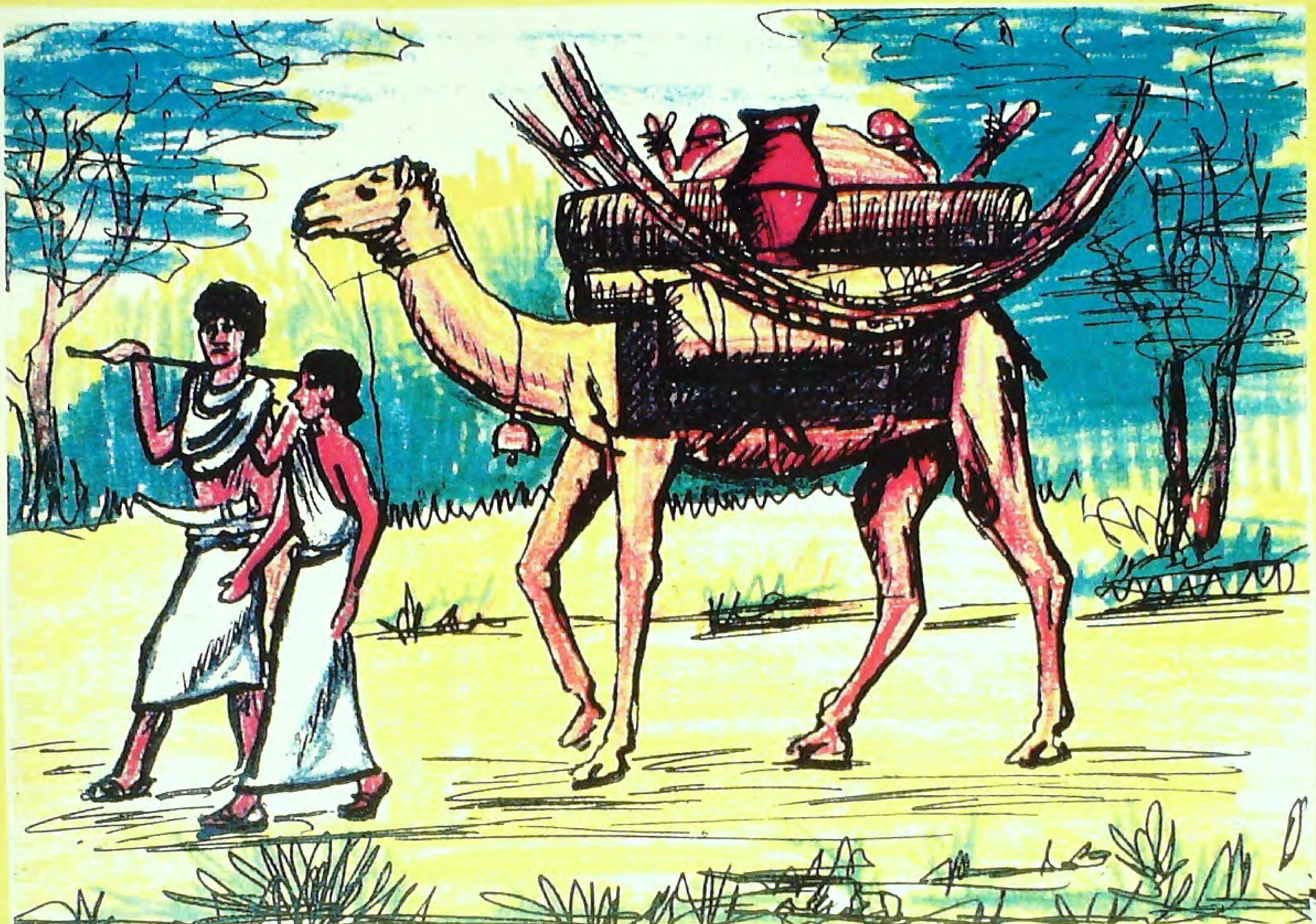

QAAMUUSKA MURTIDA

Waxa qorey
Maxamed Xuseen Hadi
Ottawa, Kanada
May 01, 1996

875

56-A-275

QAAMUUSKA MURTIDA

Waxa qorey
Maxamed Xuseen Hadi
Ottawa, Kanada
May 01, 1996

Copyright © 1996 By Mohamed H. Hadi

ALL RIGHTS RESERVED

No part of this Book "QAAMUSKA MURTIDA" may be reproduced in any form or by means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without written permission from the copyright owner.

All questions and comments should be directed to:

Mohamed Hussein Hadi
Somali Resource & Heritage Centre
1719 Bank St. Suite 301C
Ottawa, On. K1V 7Z4
CANADA

TEL: (613) 733-1463
FAX: (613) 733-3956

FIRST EDITION

QAAMUUSKA MURTIDA

WAXAA KU DHAN MURTIDII MAANSO-RUUGA SOOMAALIYEED

Waxa Qoray
Maxamed Xuseen Hadi
May 1996

Waxa daabacday:
SOMALI HERITAGE FOUNDATION
1719 BANK STREET. SUITE 301C
OTTAWA, ONTARIO. K1V 7Z4

UNIVERSITA' DEGLI STUDI ROMA TRE ★ DIPARTIMENTO DI LINGUISTICA

Universita' Roma Tre
Dipartimento di Linguistica
ROMA TRE
INV. N. 3508

QAAMUUSKA MURTIDA

" SEBEN TEGEY MID WELI SOO SOCDIYO, SAAKA WAXA JOOGA.
SADDEXDAA WAQTAA XAAL ADDUUN LAGU SIFEEYAAYE.
SOO NOQDANA MA LEH, SHALAY WIXII SAADDUFEE TEGAYE.
SAADAMBE IYO BERRINA WAA SAD KAA MAQANE
WAXAY TALADU KUU SUUBBAN TAHAY SUBAXAAD JOOGTAAYE".

NIN DHADHAMIYEYOW CILMI MA WAXA LAGA DHARGAABAA,
NIMAY GAAJO DHUGATOOW HURDO MA WAX LOO DHAWAADAA???

TUSMADA BUUGGA

1. GOGOLDHIG & ARAR GUUD
2. Ereyo & Macnahooda 1
3. Gobanimo (Maxamed Ismaaciil " Barkhad Cas) 9
4. Aan ooyee albaabka ii xidha (M.I. Barkhad Cas) 10
5. Gelbis (Cali Xasan "Banfas") 12
6. Hawd iyo Callaydh (Cabdi Qays) 21
7. Adduunyooy Xaalkaa Ba' (Cabdi Qays) 23
8. Aakhirooy Xageebaad naga Jirtaa (Cabdi Qays) 25
9. Silsiladii Siinley, Saxarla (Cabdi Qays) 26
10. Saxan Saxo ma Roobaa (Maxamed I. Hadraawi) 28
11. Inkastoo Safar tahay Adduunyadu (Cabdi Qays) 31
12. Waa Saxarla Sheekadu (Cabdi Qays) 34
13. Hooyo (M.I.Warsame "Hadraawi) 36
14. Geed iyo Ruux (Maxamed Cumer "Huryo) 40
15. Geelaa (Cabdalla Maxamed Sagsaag) 41
16. Seyla (Xasan Xaaji "Ganay) 42
17. Madaxbanaanidii Ummadda Som. (Cabdillaahi Timacadde) 45
18. Maandeeq (Cabdillaahi Suldaan Timacadde) 48
19. Heesta Waraabinta Geela 49
20. Damaq iyo Xusuus (Maxamed X.Dhamac "Gaariye) 52
21. Ammaan Dumer (Maxamed I. Warsame"Hadraawi) 53
22. Bulsho (Maxamed I. Warsame"Hadraawi) 54
23. Kibir (Ugaas Nuur) 57
24. Allahayow Nin ii Daran (Ugaas Nuur) 58
25. Ammaan Faras (Cali Bucul) 59
26. Dab Dhaxmooday (Xasan Sheekh Muumin) 62
27. Isma Oga (Ismaaciil Mire) 64
28. Ragow Kibirka waa lagu Kufaaye kaa ha la ogaado 65
29. Mahadho (Xaaji Aadan Axmed "Afqalooc) 67
30. Gar Darrow (Dhoodaan) 69
31. Deelleydu waa Kow (Maxamed X. Dhamac"Gaariye) 70
32. Sinnaan (Saahid Qammaan) 72
33. Tanaa nooga sii Daran (Cabdulqaadir Xirsi Yam Yam) 74
34. Jiinley (Cabdulqaadir Xirsi Yam Yam) 78
35. Waa Cajabe Sheega? (Xaaji Gooni) 81
36. Magacaagu yuu noqon (Ibraahim Gadhle) 83
37. Saadaal (Axmed I. Diiriye "Qaasim) 84
38. Haddii Dunida lagu Waaro (Yuusuf Cabdulle Muuse) 85
39. Qadhaadh iyo Macaan (Axmed I.Diiriye "Qaasim) 86
40. Reerkii Ceel Uma Qodna (Amed-nuur Yuusuf) 87
41. Suugaanta Soomaalida 89

GOGOLDHIG

Mahad oo dhan waxaa iska leh Ilaahay (Subxaanu wa tacaalaa) oo ii oggolaaday inaan qoro buuggan aan ugu magac daray QAAMUUSKA MURTIDA.

Sida la wada ogsoon yahay, ummad kasta oo af dhaqan iyo hidde wadaagta, waxay leedahay tariikh iyo dhaqan asal u ah oo ay ku muujiso murti iyo sugaan u gaar ah oo ay ku faanto.
Hal-abuurayaasha dejiya suugaantaasna waxaa la og yahay iney dowr weyn ka cayaaraan isuduwidda, kicinta iyo hor-u-marinta ummaddaas.
Abwaaniinta Soomaaliyeed waxay ka mid yihiin qaamuuska ka tarjumaya taariikhda Soomaalida iyo marxaladaha ay soo mareen, taasna waxaad ku arki doontaan maansooyinka ku xusan buuggan.

Qaamuuska murtida, wuxuu ka kooban yahay maansooyin aad u qiimo badan, oo muujinaya taariikhdii weyneyd ee halgankii ummadda Soomaaliyeed, waqtigii gumeysiga ama waqtiyadii ka dambeeyey. Waxa kale oo ay ku tusaysaa heerka sare ee ay aftahmada, xikmadda iyo murtida ay ka taagnaayeen abwaanada Soomaaliyeed iyo sida ay ugu xeel dheeraayeen wadciga siyaasadeed ee wadankoodu hadba marayey.

Hadaba, qof kasta oo jecel in uu wax ka barto taariikh suugaaneedka wadankiisa hooyo ee Soomaaliya, waxaan talo ahaan ugu soo jeedinayaa in uu ka faaideysto qaamuuska murtida oo aan ku rajo weynahay in uu baahi kasta ka haqab tiri karo. Ma filayo inuu kaamil yeelayo suugaanta ummaddeena, hasayeeshee waxaan halkan ku soo uruuriyey sugaan aan filayo iney xul munaasib ah noqon karto.

Waxaan mahad aan la qiyaasi karin u gubinayaa, dhammaan waalaalaha igu dhiiri geliyey inaan diyaariyu buuggan qiimaha badan, ee aan rajeynayo inuu hoggaan waxbarasho uu u nuqdo, faca soo koraya ee Soomaaliyeed ee ku sugan qaaraddan Waqooyiga Ameerika.

Maxamed Xuseen Hadi

ARAR GUUD

Afka Soomaaligu waa af-ballaaran, ereyadiisuna waa badan yihiin, dhan loo eegaba hadal iyo hawraar, maanso iyo maahmmah, gabay iyo geeraar, masafo iyo madaddaalo, hees iyo heello, sheeko iyo shararraaxin, qorriin iyo qun-u-hadal, gees loo dayaba waa af hodan ah, murti iyo macaan ka buuxaan, qoto-dheeri iyo qaayana Ebbe weyne u yeelay, dadka ku hadlaana ku kalsoon yihiin, dantooda iyo waxay doonayaanna ku sheegan karaan.

Eray walba oo erayadiisa ka mid ihi wuxuu leeyahay dhawr eray oo la mid-ah ama la macna ah. Eray walba waxa ka abuurma dhawr eray oo kale. Af-Soomaaligu wuxuu ka mid yahay afafka geeska Afrika lagag hadlo, welina run ahaan looma oga afafka uu la bah yahay, waxayse leeyihiin culumada afafka ku xeel dheer wuxuu ka mid yahay afafka reer xaam gaar ahaan "Kuush". Xiriir dheerna wuxuu la leeyahay afka gaallaha.

Inkastoo af-Soomaaliga aan dhab loo baarin lama oga taariikhdii maansada la bilaabay gaar ahaan gabayga, oday ma sheegin, wiilna aabihii kama werin. Hadaba ninkii yiraahda, "Waagaas baa gabayga la bilaabay ama nin hebel baa bilaabay ama ugu horeeyey" been buu sheegay. Waxaa hubaal ah haddaynu dhab ugu fiirsanno dhismaha guud ee hadalka ama maansada xeerka loo mariyo ama habka iyo hannaanka gabaygu u dhisan yahay iyo sida qof waliba u yaqaan waddada loo maro sida deelqaafka iyo laaxinka looga ilaaliyo waxaad garan kartaa inuu fil weyn yahay oo taariikh dheer soo maray.

Guud ahaan Af-Soomaaligu wuxuu u kala baxaa hadal iyo murti:

1. **Hadal** waa ereyada qayaxan oo aan taxnayn, jiib iyo luuq midna aan lahayn, warkana laysugu tebiyo.

2. **Murtina** waa erayo taxan oo jiib iyo luuq leh, deelqaaf oo laaxinna aan lahayn, warkana laysugu tebiyo.

Murtidu waxay u kala baxdaa maanso iyo hees: Heesku wuxuu u kala baxaa laba qaybood:

1. Hees Hawleed
   Waa heeska lagu qabto hawsha, ha ahaato hawl xooleed ama hawl farsamo.

2. *Hees Cayaareed*

Waa heeskii sacab ama jaanta loo tumo ama durbaan loo garaaco oo looga jeedo farax, maaweelo iyo madaddaalo iyo wixii la mid ah.

Labadaas qaybood oo aannu soo sheegney haddii la falaanqeeyo mid waliba wuxuu noqonayaa bad aan xeeb lahayn, berri aan laga hoyan karin iyo biyo aan laga bixi karin.

Qaybta maansada iyo wixii la xiriira haddaynu u dhabbagalno maansadu waxay u kala baxdaa toddoba(7) qaybood oo kala duwan, kuwaas oo ah:-

1. *Gabay*
2. *Geeraar*
3. *Masafo*
4. *Jiifto*
5. *Weglo*
6. *Guurow*
7. *& Buraanbur*

Todobadaas qaybood oo maansadu u kala baxdo waxaa calanka u sida Gabayga. Maansa-ruugyada Soomaaliyeedna waxay sheegeen in sida ay isugu xigaan bay u kala qaaya weyn yihiin. Soomaalidii hore ninka gabayaaga ah iyo gabyguba qaayo weyn iyo qiima badan bay lahaayeen, dadka dhexdiisana xurmo weyn iyo xarragay ku lahaayeen, xulquun & xoolana waa u oggolaayeen, maxaa wacay gabaygu wuxuu ka mid ahaa Ciidanka & Gaashaandhigga dadku ku talogalo.

Guud ahaan Af-Soomaaligu murtida iyo maccanka waa ka siman yahay, gabayguna waa ugu horeeyaa, waana ugu hanaaqaadsan yahay, waxaana la moodaa inuu kuwa kale ka qiima weyn yahay. Dadka maansada tiriyaa, gaar ahaan gabayga waa kala hadalla waaweyn yihiin ama hilinka maansada iyo xogta gabayga waa kala heli og yihiin, danta iyo ujeedadana waa kala abbaari og yihiin. La arkee nin gabayaa ahi inuu meel ku fiican yahay meelna ku liito, meelahaasoo ay ka mid yihiin kuwakani:-

1. *Ammaanta*
2. *Cayda*
3. *Faanka*
4. *Digashada*
5. *Dirdiraha*
6. *Calaacalka*
7. *Guubaabada*
8. *Waanada*
9. *Kuhaanka*
10. *& Xigmadda*

RAAD-RAAC

Qorista Suugaanta buuggan Qaamuuska Murtida, waxaan raad-raacay:-

1. *Buuggii Suugaanta Dugsiyada Sare, ee ay qortay Xarunta Horumarinta Manaahiijta ee Wasaaradda Waxbarashada iyo Barbaarinta Soomaaliyeed.*

2. *Cajalad gabay lagaga soo duubay Cali Xasan "Cali-banfas".*

3. *Cajalado uu duubay Cabdi Aadan Xaad "Qays", oo ay ku jiraan maansadii Siinley iyo Heeso kale.*

4. *Cajalado Gabayo, Heeso Qaraami ah iyo heeso caadi ahba.*

5. *Suugaanta Af Soomaaliga ee ku baahsan dadweynaha.*

6. *Ilbaxnimada Awdal iyo Sooyaalka Soomaaliyeed oo uu qoray Sh Cabdiraxmaan Sh. Nuur.*

EREYADA IYO MACNAHOODA

EREY	*MACNAHIISA*
Abaar	*biyo iyo baan la'aan, xaaluf*
Ababin	*Korin*
Abbuuriin	*meel magaceed*
Adari	*magaallo*
Annayo	*meel magaceed*
Arladii	*dhulkii*
Awdal	*magacii hore ee magaalada Seylac*
Baarqab	*awrka goosha ah ee geel lagu daro*
Badhaadhiyo	*hodmo, barwaaqeysto*
Balaayir	*nooc sigaarka ka mid ah*
Ballaysin	*diyaararow*
Banhadhlaa	*meel magaceed*
Baranbarshaaleeyey	*xarxardhan oo quux badan*
Barqo	*daajinto lo'da ee aroortii*
Bayaayo	*timo muurugsan, aan la feedhin*
Bidhiiq	*il, xashiish, dhagax yaryar oo hadhuudhka ku dhex jira*
Bikidhaale	*nooc sigaarka ka mid ah*

Bilidhiyo	*nasiib, ayaan, hoodo*
Bulaale	*ceel magacii*
Dheg-dheer	*dadqalato*
Diihaal	*daal, diif*
Eydin	*nirig laba jir ah*
Faarso	*meel magaceed*
Fallaadh	*saddex meelood meel*
Gaassirow	*magac nin*
Gaawaha	*gorof dhiil weyn*
Gabbaati	*lacagta ama xoolaha la bixiyo marka gabadhala isa siiyo*
Gabe	*kumafilna, waxba tarayn*
Gabno	*neefka caanaha yar*
Gadood	*weyrax, cadhaysan*
Galac	*walac, dhalaal*
Gallado	*garaaro, kuugu deeqo*
Gamas	*waran*
Garowshiinyo	*is-qancin*
Geli	*meel boodh badan oo kayn ah*
Geshi	*deyn*

Giir	*midabka barbarta ee lo'da*
Gilgilasho	*is gungundhin, is lulul*
Giraamaa	*lagu waareejiyey, daahaa*
Girrid	*hidde, hibada la kala dhaxlo*
Gob	*dun wanaaq iyo gobanimo u dhalasho*
Golle-baanistay	*ardaa ku wasa hadal*
Gooh	*taah*
Gooshaash	*socod aayar ah*
Guluf	*col*
Guurti	*odayaal, xeer-beegti*
Habaqlu	*socotada marida ah, ee iska soo dabadhacaysa*
Habrasho	*tixgelin*
Habtaybaan	*jaqsiisay baan, naaska siisay*
Hadhuub	*dhiilk geela lagu liso*
Hagar	*wax kala hadh, aan u xeel bixin*
Hamuumaa	*loo hilobo, lagu qamaamo*
Hanaqaado	*taabogal, mudakar*
Harawa	*dix magaceed*
Hawaas	*webi magacii*

Hawaraarta	*murtida hadalka*
Haydaar	*dhibaato daal iyo gaajo ah, socod dheer awgeed*
Heelada	*hees iyo ciyaar*
Heenseyn	*diyaarin, iskuduba rid heensaha faraska*
Hengal	*weer, maro madax dumarku ku xidhaan marka nin koodu dhinto*
Heeti	*huddi odayaal oo ka arrin dhan kaga wada jira*
Hiddihiis	*girrid, garashada la kala dhaxlo*
Hilaadshoo	*sahamiya*
Hillin	*dow, dariiq, waddo*
Himilada	*haweysi, hamo*
Horaad	*naas*
Horohaadlay	*meel magaceed*
Igadh	*hal ilmihii ka dhintay, oo maqaar ku irmaan*
Jamatay	*jelclaatay, u xiistay*
Karuur	*caano geel oo dhanaan*
Kilkilineyneey	*dhankaaga ka soo dhalaalayn, ka soo baxayn shaqo*
Korme	*dibbi weyn oo naaxsan*
Koronkor	*Haadhuudh, garow*

ladiwaaye	*seexan waa, warwar hurdo la'aan keena*
Lexejeclado	*xoolo jacayl*
Lool	*dhigaha aqal soomaaliga*
Midiidin	*awr raray ah, hayin*
milil	*nabar, qoon, caabaq*
Moodhadh	*baabuur*
Naqsadaa	*lafaguraa, (marka aad arrin dhan walba ka soo eego)*
Qalfoof	*lafo qayaxan , wax madhan*
Qandi	*kiish*
Quudhsi	*yaraysi, yasid, lita*
Saadaal	*sahadin*
Saameeshay	*buumisay, daf ka slin*
Saar	*geed saar, xayaab, geed dhirta isku mara*
Sabada	*duuleed, agtiisa (ceel agtii, reer agtii)*
Sabool	*caydh*
Saban	*Marka meel soo eego intaan loo guurin*
Sahay	*cuntada loo qaato safarka, saadka safarka*
Sako	*xoolo sadaqo ah oo masaakiinta la siiyo*
Salow	*dhibaato colaad (dagaal)*

Saluug	*diidmo, aan ku qanacsaneyn*
Sam-Sam	*ceel magcii, biyaha samsamka*
Saxal	*cudur, jawi xun, calool xumo*
Saxanso	*naacow qabow oo wanaagsan*
Seel-Seel	*teel-teel, degmo baahsan*
Seenyoon	*ri' aan geeso lahayn*
Seylac	*magaalo taariikh dheer leh magaceed*
Shaal	*go' shaal ah-(xariir)*
Shamsada	*cadceeda, qoraxda*
Shidho	*qalida adhiga si marti loogu sooryeeyo*
Shililalkay	*kaalin, heer*
Shucab	*caarada hore, baarka, bul*
sidig	*hal ilmo aanay dhalin ku irmaan, laba halaad oo ilmo ku wada irmaan, nirigta laba halaad ku wada irmaan*
So'du	*ceelal beeli ka cabto*
Sogob	*orgi weyn oo dhufaan ah*
Sollo	*laba laamood dhexdood*
Soofna	*foofna, daaq geyn*
Soorts	*cuntada*
Subulaha	*meel magaceed*

Suddeenna	*kayn jig ah, meel dhir badan, kaynteenna*
Sudhay	*madhay, soccay, laga guray*
Sumal	*wanka adhiga lagu daro ee qoodha ah*
Surmo	*daro, xuurto, luqun ku marid*
Surrada	*hararo duuban oo cusub*
Suryo	*guntin xadhig, meel ood ah oo cidhiidh ah*
Unuun	*kur, qoorta*
Xaaluf	*abbaar*
Xafiiltan	*is-hayn, wadahadal adag*
Xanaf	*afka midida*
Xaradh	*liid-liid*
Xaas	*afada iyo carruurta*
Xaasaamid	*caatoobid; weydoobid*
Xaasaan	*caato; weyd; macaluul*
Xaashaa	*xumo ka fog, ka dheer, maya*
Xaawin	*socod culus,socsho; tegid*
Xaaxi	*xunbada cad oo mowjadaha badda yeeshaan kolka ay jabaan ama isku dhacaan*
Xabaal	*godka dadka dhinta lagu aaso*
Xabaalaquf	*qarandi; saddex suulley*

Xabag	*dheecaan geedaha qaarkood ka yimaada ama laga liso oo kolkii uu neecawda dareemo is-qabsada*
Xabxab	*qare*
Xulad	*hal magaceed (geel)*
Xuuralcayn	*gabdho jannada ka nool*
Yacyacood	*(miiraha) aan weli dhab u bislaan*
Yagleel	*xero ama deyr ka samaysan ood khafiif ah*
Yaqiinsi	*rumeysi*
Yarad	*xoola laga bixiyo gabadha marka la guursado, ee la siiyo reerka ay gabadhu ka dhalatay*
Yasid	*quursasho, tixgelin la'aan*
Yix	*timaha hore oo yaleexa ah oo carruurtu la dhashaan*
Yuuban	*soo baxsan; yuucan*
Yuxuud	*duqoobey; dhacay; xuud*

GOBANIMO

Gabaygan waxa tiriyey Allaha u naxariistee, Abwaankii la odhan jiray Maxamed Ismaaciil Baasarce, oo ku magac dheeraa "Balaayo-cas", waxaannu ka mid yahay gabayadii faraha badnaa ee uu Maxamed tiriyey 1958 kii, markii Gumeysigii ingiriiska, Soomaaliya(Qaybta Waqooyi) lagala dagaalamayey, waxaannu yidhi:

Diintaan ku gabowney baan gambinee,
Ayaan cidi guursan gabadheennee,
Soomaaliyey giddigiin gartaa naqa oo,
Maxaynu gobannimada siinnaa?

Hangool iyo gudin gar iyo xadhig,
Aqalkaa la galiyo dhuxusha giniga ah,
Geedkaa ina deeqay gabigeen,
Gadniin Iglan goosan kari maysee,
Soomaaliyey giddigiin gartaa naqa oo,
Galoolka maxaynu siinnaa?

Wuxuu galo iyo wuxuu gudo,
Gasiirad kuwaa go'doon ku noqdee,
Isguud baxay baa dal garanaayee,
Inaan ku gargaarno gaalada iyo,
Inaan ka guddoonno Guullahay,
Miduun labadaa inoo gooyoo,
Soomaaliyey giddigiin gartaa naqa oo,
Maxaynu Gayigeenna siinnaa?

AAN OOYEE ALBAABKA II XIDHA

Gabaygan waxa tiriyey, Allaha u naxariistee, hal abuurihii waddaniga ahaa, ee la odhan jiray Maxamed Ismaaciil Baasarce, oo ku magac dheeraa "Balaayo-cas", waxaannu gabaygan curiyey 1958 kii, taasoo ahayd mar uu "nin Ingiriis ah oo la odhan jiray Duke of Gloucester, booqasho ku yimid magaaladda Hargeysa ee Waqooyiga Somaliya. Waxay Maxamed saaxiibadii, ka codsadeen, inuu ka soo qayb galo soo dhoweynta ninkaas. Halabuuruhu isagoo diidan in ninkaas la soo dhoweyo, sheegayana xumaanta gumeysiga,wuxuu yidhi:

Awowgey ninkii indhaha tiray,
Ninkii aabbahay addoonsaday,
Ninkii anigana i iibsaday,
Ninkii ifka igu adduun tiray,
Itaal li'i baa ishaa i bidee,
Haddaan ogohoonan ka aarsan karayn,
Haddaanan aadanow unuunka jarayn,
Ninkaa aragiisa uurkaan ka necbee,
Aan ooyee albaabka ii xidha.

Isagoo Iglan jooga buu i diloo,
Ushuu soo fidshaa i iimeysoo,
Waa taa aramidii i oofa tirtee,
Asaag li'i baa ishaa i bidee,
Ninkaa aragiisa uurkaan ka necbee,
Aan ooyee albaabka ii xidha.

Arladii ka samroo adduun ma hayee,
Haddii la ilaashay afkeygii,
Haddaanan ikhtiyaar aqoontay hadlayn,
Haddaanan eray qudha shirkaas odhaneyn,
Ninkaa aragiisa uurkaan ka necbee,
Aan ooyee albaabka ii xidha.

Wixii arrineen Illaahay jeclayn,
Haddaanan addimada ku oolin karayn,
Aayaadka Qur'aan wada aragtoo,
Udgoone ina yidhi indhaha ka qarshee,
Ninkaa araggiisa uurkaan ka necbee,
Aan ooyee albaabka ii xidha.

Ugaadha ninkii dhaqee ururshaa,
Ruuxii eegayaa adduun ka baxshee,
Raggiinnii ogaa horuu u arkee,
Ninkii ooridiisa u geynaayow,
In Keeg iyo Shaal ayuu ku arkine,
Iimowdee axankaaga weynee.

Liibaxa Annayiyo abaarso ka ciyey,
Abuuriin lo'da joogta baa urisoo,
Ooday jebisaa intay ka dhacdoo,
Amsaxuu ka guraa idaylkeed,
Waakaa Ingiriiskii iida hayee,
Idinna u dabbaaldhegoo adhiyohow,
Ordoo magacana ka iibsada.

GELBIS

Gabaygan Gelbis waxaa tiriyey hal abuuraha caanka ah, Cali Xasan "Cali Banfas", wuxuu ku saabasan yahay dhaqanka guurka ee Soomaalida. Wuxuu Cali gabaygan tiriyey Sannadkii 1976 kii, waxaannu kaga qayb galay Bandhig suugaaneed, la magac baxay bandhiga fanka iyo suugaanta soomaaliyeed, oo lagu qabtay Xamar, kaasoo uu Cali horyaalnimadii Gabayaanimo ee bandhigaas uu ku guuleystay, kulana magac baxay "Cali Banfas", waxaannu yidhi Cali:

Marbaa geedi loo rari,
Abaar geli habaasweyne,
Mid halkuu gu'gii degay,
Midkale dayrta gelayaaye,
Dannuun ceel la fuuqsaday,
Midkale daba galashaystaaye,
Hadba tuu Illah ku gallado,
Gabadhi weeyaane,
Ninkastaa miduu Gaasirow,
Galab la haasaaway,
Niyadiisu ay gow ku tidhi,

Gooh la ladi waayee.
Guurkeenuu waa laba dariiq,
Oo is garabyaale,
Waa gabadh la qaadiyo,
Miday guurti bixisaaye.
Guurtidu miday bixineysaa,
Geebka loo tegi,
Gar cadaawe maahee,
Shir waa gogoldhigiisiiye
Gadhweyntaba,gadhweyn kale,
Ayaa la horgeeyaaye,
Golle-baanistay heeti wali,
Gaafo hadashaaye,
Ooy niman ku geeraarayaa,
Gabay ku sheegaan.

Geel kagama joogsado,
Ninkii caashaqeed galaye,
Waayeel gadaal dhowrayaan,
Garab ku siineyne.

Hadday lexejecladu geestahoo,
La is-afgaranwaayo,
Ama gabadh ka weyn lagu xidhiyo,
Gaban horaan siiyey,
Oo gabadhu wey doonantahay,
Gawska ku adkeysto,
Ama xeer gu'yaal hore taxnaa,
Loo gu'tirinaayo,
Garta lagu xabaashoo,
Halkaa la is-girgirin waayo,
Inankii gabiin iyo xannun,
Laba gar daymooye,
Inantiina goob kale,
Ayey gaydha la qabtaye,
Kala gurashadoodiyo faqay,
Gees ka garataaye,
Marka uu waxgaradhkii hadlo,
Eey tallo go-aan joogto,
Inta gooni loo kala baxaa,
la is-gun xaadhaaye,
Garowshiinyo la iskula noqdaa,
Oo goddab la baajaaye.

Soomaali waa gibin ciddii,
Dhaqan ku gaadhaaye,
Ducadiyo gabaatiga,
Markii la isku gacan qaado,
Inankii gu-ddoonsady,
Xileyn guudka la saarye.
Waa gob iyo caadkeed,
Iney gabadha hooyaane,
Soddohdiina guubaabaday,
Dumarka gaadhsiine,
God dalooladaa laga jiraa,

Gacalku taageerte,
Maro goodi dheeriyo,
Xariir lagu gadaamaaye,
Subaggeenii guunyada,
Iniin ugu galaalaane.
Gadaal iyo hor baa laga maraa,
Labada goonyoode,
Gaban loo xanbaarshaa,
Oo lagu gardaadshaaye,
Gelbis iyo damaamadiye.
Aroos loo gimaamadiye.

Gjiyaaye middii kale,
Ayaan idin garwaaqsiine,
Gabadhii la qaadana,
Haddaan idin garwaaqsiine,
Hadduu guunyo badan waayo,
Uu goosan kari waayo,
Gidhkigiyo gammaankoo lamadan,
Golaha keeneynin,
Yaradhkuu ka gabangaabsadaa,
Geed-fadhiisiga'e.

Kiiyoo Faygamuurtii sitiyo,
Laba go'oo maydhan,
Dabeed is gaaf'gaafayoo,
Ganafka taagaaya,
Gaashaanka iyo Tooridiyo,
Gamas intuu qaato,
Geyiguu ka soo xulan,
Miday gobodu saarneyde.
Ganaaniyo Galdhuur iyo Nugaal,
Aradka Gaaroodi,
Gadhka Saylac Geeskaa bariyo,
Gaarsiyo faanfan,
Haddii aan galbeed ugu rogoon,
Herer ku gaadhsiiyo,
Gadh ilaa gabaankaa,
Ayuu gaadhka soo marine,

Haddii guuto loo wada degiyo,
Jeesas kala gaar ah,
Gabal kama tegaayoo,
Dhulkuu galalafaayeeye.
Siddii gaada weynow Libaax,
Guura bahaleeye.
Hadduu gego banaan kula kulmiyo,
Garangar hoosteeda,
Wuxuu gacanta soo qabanayaa,
Timo gammaanleye,
Marka ay la garatay dharkiyo,
Guran hugeediiye,
Gaagaabsi baa loo dusaa,
Gaatin-caaraba'e,
Cigta jaantabay dhowrayaan,
Geelu yuu didine,
Geh hadduu yidhaa ruux qufacay,
Wey gabanayaane,
Muaka giringirtiisiyo hadhkay,
Gudub u raacaane,
Raadkooda gadayaan,
Hadhow yaan la soo gurine,
Kayn lada markii laga gudbee,
Gadhu kaba duusho,
Guclo orod ayaa la holadaa,
Amase gooshaashe,
Gelin reerka laga jiitaybay,
Socod gelaayaane,
Geshigaa ninkii lagala tegay,
Raacdo waa u geliye,
Goor ay noqoto daynbaa ku maqan,
Waase gudayaaye.

Geli awdan geedo isku baxay,
Webiyo gaafkooda,
Garbada iyo xeeliga,
Yaxaas gacanka soo raacay,
Jeertuna gadoodeyso ooy,
Gurayso raadkooda,

Wiyil gees leh gaatame Biciid,
Goray hadaafaaya,
Goodir xaradh leh doofaaradoo,
Garab ka daaqaaya,
Qarandida gucleyneysa ee,
Gudub u rooraysa,
Gantaashiyo Qodxaanayda dhida,
Gaar u fidhimeystay,
Coofaadhka gababgaabaaday ee,
Guladka buuraaya,
Gurdanka iyo qoobkaba,
Dhirtoo wada gariireysa,
Maroodiga dhex gaardiya iyo,
Goosha iyo Aarka,
Shabeel giir leh gunofaa dhurwaa,
Harimcad guuxaaya,
Golli Dacawo weer gaaban iyo,
Dhidar gamaameysan,
Guduudane cas iyo guluf,
Iyo guuto Amayaal ah,
Mas gurguurta Good iyo,
Abees gulungulcaynaaya,
Godka Halaqa Goodaadabiyo,
Bahalo guuraaya.

Raq geylaansan Haad soo gab yidhi,
Gaydhankiyo boodhka,
Gorgor kacaya guumeysta iyo,
Salamdh geesaas ah,
Xuur galuuban geedaha saroo,
Guudka kaga joogta.
Gocondhada iswadahaystiyo,
Mici gabaarayda.
Guulaamo roob soo onkoday,
Galowga ooyaaya.
Gudooduu la soo jiidhayaa,
Go'iyo haydaare.

Marka lala galbadu bay,
Haween galangalcoobaane,
Ama kabuhu gooyaan,
Ooy socodka gaabshaane,
Gaargaariyaan ooy kelayaha,
Gacanta saaraane.

Gurmad qeylo-doon iyo,
Kiiyoo guluf ka yaabaaya,
Fulahaa gariiroo yidhaa,
Lagugu soo gaadhye,
Geesiga si loogala hadhaa,
Waa mid soo gudhaye.
Haddii galowda warankaad ogeyd,
Haanka lagu gooyo,
Isan wuxuu galaaftaba,
Rag waa is garab-dhigaayaaye.
Isagoo gadaa filanaya,
Iyo inuu ku guuleysto,
Ma gabado'e Faadumo,
Ayuu soo hadhgeliyaaye,
Gaagaa ku haasaawiyaa,
Gaajo yey tabane,
Googaa iyo cigalee,
Tiiyoo ga'da la baadhaayo,
Sheekooyin gaagaaban baa,
La isu gelayaaye.
Iney gaarinimo leedihiyo,
Garasho dheeraad,
Geel daaqii hadalkuu u dhigi,
Gibila saaraaye,
Doqonbaa gandoodee iyana,
Wey iska garataaye,
Inuu gocon irmaameyn yahay,
Iyo geesi hanan doona,
Markaasay miduun ugu go'daa,
Labada geesoode,
Ooy godol ku keentaa hadhow,
Ama gabowdaaye,

Gabal kale haddii reerihii,
Lagu gayoon waayo,
Oo uu la sii gudo caways,
Qadow gabaahiir ah,
Meel garab dhigluu seexiyaa,
Gaadhna ka hayaaye,
Hadhan ka hayaaye,
Gabadhle aan qaadin,
Gu'iisuu iskugu laabi,
Uu gees ka uumiyiye,
Giddi caawadaasoo dhanbuu,
Gama'a diidaaye,
Hadha waxay gandoodaba,
Markay gorada hayn weydo,
Gelin dhexe siddii cawshabay,
yara gamaartaaye.
Makuu soo guduutuu cirkii,
gees yar ka iftiimo,
yuu gacalo ii toos yidhaa,
waagii waa gibine,
iyadoon is guunguuninbay,
giijin maradiiye,
laba gobol dhexda u kale go'duu,
farax u guuxaaye,
gosha naaska yara muuqatay,
buu yara hangoodaaye,
xishoodbaa gelaayoo,
haddana gacanta laabtaaye,
Gumar iyo galool iyo maraa,
xididalay gaaban,
ama kaynu gaar u niqiin,
miduu ka soo gooyo,
Cadaybuu gasiin uga dhigaa,
galacda waagiiye.

Rag jacaylka waa u golongolaa,
kuna goldheerowye,
go'doon wuxuu la soo maro,
haraad gaajo iyo oonba,

sidii giir lo'aad oo ilmaha,
laga unuun gooyey,
loo sido gondaalkii tiiyoo,
daba gahleyneysa,
isan Goray sidiisii haldhaa,
ganafka taagaaya,
ooy soo gardaadihin ayey,
guul ku soo hoyane,
gaban loogu wehelyeelayaa,
iyo gaban lammaaneeya.
Meherkaa dabeed loo galaa,
lana gorfeeyaaye,
gedii xaawalayday gashaa,
geela badisaaye,
gar cadaadiskaa meel habboon,
lagu gulaalye,
Saamihii guduudnaan jiriyo,
Kebeddu waa gaare,
Gelbis qaayo weynbaa,
aroos loo gimaamadiye,
googoos xariiraa docahaa,
lagu giraamaaye,
gebladiyo ciyaartaa,
firkada lagu garaacaaye,
Toddobaad gedaasaa,
waglada loogu kala goyne.

Marka gool cad lagu joogsadiyo,
Wanan tigaad goosatay,
Gadhka culimadaa loo geshaa,
xeeryo geedo laho,
gawsiininmowliidka oo,
gabagabeeyaana,
Guuleed ayaa loo tegi,
gacaladiisiiye,
oo guulahay loo baryaa,
ubad gragaaraaye.

Siddii Aar gu'yaal badan qadoo,
gaajo kala goysay,
gaadada ka fuuloo barkaday,
Geenyo miraneysa ,
Galalaati waa ridi,
ninkii gaaxsanaan jirye,
Galxoob iyo karuur baa u yaal,
gocay liskeediiye,
ha u galo si wacan hawshabaa,
loo gol leeyahay.
Geeska waa la suubaaniyaa,
gaatiree adage,
galka lagu cidhiidhyey midida,
xanaftu goysaaye,
in haf yidhi gadaankii tolaa,
sow la garan maayo.

HAWD IYO CALLAYDH

Heestan oo ku beegneyd Sannadkii 1967kii, waxaa tiriyey Cabdi Aadan Xaad (Qays) waanna hees Jacayl ah. Heesta oo dhextaalkeedu yahay hawd iyo callaydh waa meel ka mid dhulka hawdka,waana meel aad u wanaagsan oo ah dhulka xooluhu aad ugu dhaqmaan, wuxuu yidhi:

Ka hadh baan lahaa,
haween iyo jacaylkood,
Hore uga mar baan idhi,
hiyigaad ka goysee,
Marka aan habeen qudha,
hurdo nabad u seexdoba,
Sow hees walwaaleed,
hablo iima qaadaan.
Caawana hirkaan degay,
ma hawd iyo callaydh baan,
Hawlihiyo caashaqa,
ma ka gallay halkaygii.

Ka hadh baan lahaa,
cilmi tuu la hoydoo,
Hore uga mar baan idhi,
wixii Qays haleeloo,
Naftaydaan had iyo jeer,
hami laga ag waayine,
Sow hees walwaaleed,
hablo iima qaadaan,
Caawana hirkaan degay,
ma hawd iyo callaydh baan,
Hawlihiyo caashaqa,
ma ka galay halkaygii.

Horohaadlay baan idhi,
gu'ga aad ka heestide,
Banhadhlaa lahaa,
hantidaada geeside,
Caawana hirkaan degay,
ma hawd iyo callaydh baan,
Hawlihiyo caashaqa,
ma ka galay halkaygii.

Higso baan lahaa,
qayrkaa waa hayaamee ,
Haybi baan lahaa,
dantii kaa hallowdee,
Markaan hello wax iga maqan,
ama aan hatiyo maal,
Sow dumarku heesiyo,
hayay iima qaadaan,
Caawana hirkaan degay,
ma hawd iyo callaydh baan,
Hawlihiyo caashaqa,
ma ka galay halkaygii.

ADDUUNYOOY XAALKAA BA'

Heestani waxay ka mid ahayd, riwaayad uu curiyey Cabdi Aadan (Qays), waxaanay ku beegneyd Sannadkii 1970kii, heestani wuxuu halabuuruhu u tiriyey Madaxdii Dowladii kowaad ee Soomaalida (1960kii- 1969kii), taasoo uu kaga waramayo xaalka adduunyada iyo maalinba sida ay tahay, waxaannay taabaneysaa sida raggii Dowladda madaxda ka ahaa, maalin qudha talladii iyo xukunkiiba looga wareejiyey, waxaannu yidhi:

Kii xaman lahaayow,
ama xaasidkaygow,
Kaan xalay wanaajee,
i xumeeyey maantow,
Murtidaydu waa xubin,
waa hadal aan soo xulay,
Xannuun iyo dardaaran ah,
wax u jeed dadow maqal,
Xikmad weeye heestuye,
xifaalaha adduunyada,
Xigsimaha daruurtiyo,
marbuu xaysku hooraa,
Nimco lagu xusuustaa,
adduunyooy, adduunyooy,

Marbaa xaaluf iyo boodh,
abaar la isku xaaqaa,
Dadku xagal wareegaa,
xumaataa, xumaataa.
Xiddigaa is doorshoo,
ninkii xool lahaanjiray,
Marbuu xaabka qaata,
xigsadaa asaagee.
Xoolahaaga oo neggi,
marbaad xoor ka mashaa,
Xaragadu ku lumisaa,
adduunyooy, adduunyooy.

Marbaa xaaluf iyo boodh,
abaar la isku raajaa,
Dadku xagal wareega,
xumaataa, xumaataa.
Marbaa xaagin iyo guluf,
cudur kaa xafaadhaa,
Caydh lagu xusuustaa,
xumaataa, xumaataa.
Xiddigaa isbadalow,
adduunyooy, adduunyooy,

Ninkii maali jiray xulad,
adduunyooy, adduunyooy,
Marbuu xayna waayaa,
xistigii wax moodaa.
Marbaa xil iyo maamuus,
magac lagagu xeeraa,
Xariir lagugu daahaa,
adduunyooy, adduunyooy.
Marbaa xoogga bilidiyo,
tallo lagaa xayuubshaa,
Xurmo beel ahaataa,
xumaataa, xumaataa.
Wakhtigaa sarrinayoo,
adduunyooy, adduunyooy,
Marbaa sharafku xaymaa,
adduunyooy, adduunyooy,
Ninkii laga xishoon jiray,
aan ciddiba xaalayn.

AAKHIROOY XAGGEEBAAD NAGA JIRTAA.

Heesatan, oo uu Cabdi Aadan qays tiriyey isla Sannadkii 1970kii.Wuxuu ula jeeday maadaama uu Adduunyaba ka heesay inuu Aakhirna dadka xasuusiyo, si dadka heeaha jeceli u dhegeystaan oo ay aakhiro u xusuustaan, waxaanu yidhi:

Maalinta xisaabtiyo,
xaqa mowdku soo galo,
Xabaasha iyo Iilkaan,
kugu soo xusuustaa.
Xiddigaha Cirkee sare,
inaad xubin ka mid tahay,
inaad hoos u xulantahay,
dhulka xero ku leedahay,
maannuu hellin xogtaadee,
aakhirooy xaggeebaad naga xigtaa.

In la xaabinaayoo,
adduunyadu xayirantahay,
oon xawd la reebayn,
waa xarafka Eebbee,
Inaad xuuralcayniyo,
janno iyo xareed tahay,
dhana xulado naariyo,
dhamac iyo dhib uun tahay,
xajiyaay ku maqalee,
aakhirooy, xaggeebaad naga xigtaa.

Inta gabadh xishoodliyo,
nin xariir ah kugu maqan,
Ama geesi kugu xidhan,
xaddi way ka badantee.
Inaad xaajo adag iyo,
xisaab leeday maqalee,
Xumo iyo sammaantood,
xaalad ay ku noolyeen,
Maannu hellin xogotoodiiyee,
aakhirooy xaggeebaad naga xigtaa.

SILSILADII SIINLAY, SAXARLA

Heestani oo ah Heestii labaad ee sil-siladii Siinlay la magac baxday, wuxuu Hal-abuure Cabdi Aadan "Qays", uga jawaabayey Maxamed Ibraahim Warsame "Hadraawi", heestiisii ahayd Saxarlaay ha fududaan, isagoo leh gabadhii saxarla ee aad jeclayd hadraawow waxaan kula kulmay Jabuuti, iyadoo nin sare qabo Saxarla waa magac gabdheed waana sarbeeb heestu.
Heestan saxarla oo dhextaal-keedu yahay "ha ii soo socone noqo, waxaad soo sidayna celi, aniga waan salfududee" iyo guudahaanba silsilada Siinlay, waa heeso Sarbeeb ah ama maldahan, oo ku lug leh siyaasadii xilligii jahawareerka ee askartu wadanka Soomaaliya ka talineysay, 1969kii ilaa 1990kii. Waxaannu Cabdi Qays oo arrintaa ka hadlayaa yidhi:

Ina wallanwalow samir,
haweenka isasa seegtee,
siddeed nabar adoo qaba,
waakaa kii saggaalaad,
seedaha ku gooyee,
saaxiibkay Hadraawow,
maxaan kuu sameeyaa.
siinkaa ku jiidhee.

Gabadhii ku sidataan,
sabadii Jabuutiyo,
xeebaha sintoodii,
iyadoo nin sare qabo,
subax aan ku kullanoo,
sababtiina caashaqa,
markii aan su'aalay,
hadba saaca aan joogaan,
tukadaa salaadee,
adoo Sabawanaag yaal,
ruuxa Seylac kaa jira,
looma sacab garaacee,
hiddaheenu wuxuu yhay,
waxay suuban leedahay,
hadba saaca joogaan,

tukadaa salaadee,
adoo Sabawanaag yaal,
ruuxa Seylac kaa jira,
looma sacab garaacee,
sifaheedu wuxuu yahay,
siri way jirtaa kow dhe,
samo lama hayee laba dhe,
waxay Saxarla kugu tidhi,
ninka soo socdoow joog,
waxaad soo sidayna celi,
anigu waan sal fududee.

waxay Suuban leedahay,
wax markii la sugi jiray,
adduunyadii ka socotee,
soorta tii hortaadiyo,
sacabkaaga taalaa,
sadka ugu wanaagsane,
sifaheedu wuxuu yahay,
samir wuu dhintee kow dhe,
samo uu gabee laba dhe,
waxay Saxarli kugu tidhi,
ninka soo socdoow joog,
waxaad soo sidana celi,
anigu waan sal fududee.

Waxay Suuaban leedahay,
safar meel fog kaa tegay,
iyo lama dhowro socotee,
waa sabankii beentoo,
wacad la isasiiyo,
runi wey salguurtee,
sifaheedu wuxuu yahay,
sabool waan nacee kow dhe,
saxal waa madhniye laba dhe,
waxay Saxarli kugu tidhi,
ninka soo socdoow joog,
waxaad soo siddayna celi,
anigu waan sal fududee.

SIDDI QABAX

Markii uu Cabdi Qays tiriyey heestaa hal ku dhigeedu ahaa, "SAXARLA" ee uu u diray Maxamed Ibraahim Warsame "Hadraawi", ayuu Maxamedna ugu soo jawaabay heestan la yiraahdo "siddi Qabax", oo noqtay heestii saddexaad ee soo gasha sil-silada Siinlayda, waxaannu yidhi:

Saaxiibkay Qaysow,
marka hore salaan guud,
marka xiga sadkaagiyo,
waxa aad ku sugantahay,
waa inaad na siisaa.
Marka xiga silsiladii,
murtideedii soocneyd,
subciyoo dhameeyoo,
sollay oo bisleeyoo,
dabadeedna siistoo,
saaxiib ma nabadbaa.

Summadeedu waxay tahay,
roob saaka da'aybaa,
sarkadhaban la yimidoo,
anna seexan maayee,
saaxiib ma nabadbaa.

Summadeedu waxay tahay
heestaydu waa siin,
siddig weeye dihinoo,
waxa loo saddexa xamaray,
dadka haw sinnaatoo,
ruuxii sabooli caanaha ha saydhee,
saaxiib ma nabadbaa.

Heestaydu waa siin,
waa sooryo xididoo,
saxar laga ilaashoo,
laga sugay bidhiiqoo,
la saluugi maayee,
saaxiib ma nabadbaa.

Summadeedu waxay tahay,
saxan saxo ma roobaa,
seed geel ma hilibaa,
sako adhi ma xoolaa,
fardhexaad ma suulbaa,
sakaraad ma heesbaa,
biyo sare u jeedaa,
halka ay sal dhigayaan,
sahan raacay weydii.
Summadeedu waxay tahay,
Cabdiyow Sabeenihii,
way sumal xadeenoo,
midi hay sisidatee,
saddex dhalay warkoodii,
waxay saaka joogaan,
xogta aan ku siiyee,
sarta kaaga jeexee,
saaxiib ma nabadbaa.
Summadeedu waxay tahay,
sheekadu sal fududaan,
ama socodka qaarkii,
kuma sama falaysoo,
Cabdiyow ka saan weyn,
saabkaad u goysoo,
Guban iyo Saraar bay,
suxulada la gaadhoo,
sinta waxay ku haysaa,
subalaha galbeedkoo,
ninka Seylac joogaa,
sanqadheeda mooyee,
ma yaqaan sirteedee,
Orgi sarara weynow,
sugoboo dhufaaniyo,
mid ay tahay ri'siinyoon,
kala saarimaayee,
haddii looga sacab tumo,
salamihii guracani,
salal kama baxaysee
ha la boodin seeftee, saaxiib ma nabadbaa.

Summadeedu waxay tahay
inta waranka sooryaal,
samayadii ka maqan tahay,
inta laba su'aalood,
saakaam dhexyaalii,
inaan dunida saabkiyo,
laga saaray tiirkoo,
qorraxdana siraadkiyo,
laga siibin nuurkoo,
la afuufin suurkaan,
Rabbigey ka sugayaa.

Summadeedu waxay tahay,
ninka ootay seeraha,
Saxarala ku guursaday,
hadduu yahay nin sare,
aan laga sad qaadayn,
saadaasha mooyee,
si kalaa ka yeelaa,
suurtoobi mayse,
aniguna sidaydaba,
soddoha rag kale qabo,
kuma toobad seegee,
Summadeedu waxay tahay,
siddiqabax shan maalmood,
sahay loogu tallo galay,
soddon laguma gaadhee,
hadal lama sugnaado e,
saaxiibkay Qaysow,
waxaad Suubban leedahay,
saca faarsa nacayow,
sagaal beri adoo qaday
Samsam iyo Bulaaluu,
saarkaagu kaa hayn,
Saxarlaay ma kula tahay,
Saxarlaay ma kula tahay.

INKASTOOY SIDEEDABA SAFAR TAHAY ADDUUNYADU

Heestay, wuxuu Cabdi Aadan Qays uga jawaabayey Maxamed Ibraahim Warsame "Hadraawi", waxaanay noqotay heestii Afraad ee Maansada Siinlayda, waxaannu Qays yidhi:

Saaxiibkay Hadraawow,
inkastooy sideedaba,
Safar tahay adduunyadu,
lagu sugayo dhimashada,
Saaka waan ku noolahay,
idinkuna sidoo kale,
Samo inaad ku waartaan,
Saatirkaan baryaayaa.

Sargooyee aan dhaafee,
murtidii aad soocdee,
Siidiqabax u bixisiyo,
hellay sadaradeedoo,
Saxayoo gu'ddoomaye,
waan kulla socdaa garo.

Anna subxa aan dheereyn,
awrkeenii sulubaan,
Surrada iyo Loolkiyo,
soo saari dhigahee,
qabo yuu ku seegine,
sargooyee aan dhaafee,
sasabadii dhallaankee,
suul cayn iyo Dheg-dheer lee,
Markaan qaydka sidaniyo,
saban la ina bari jirey,
ma runbaa salkeedii,
mise sabiga uunbaa,
lagu seexin jirey waa,
waan kulla socdaa garo.

Annse kuba su'aalee,
waxay Saxarli tidhiyo,
warkuunbaan ku siiyee,
hadmaan seefta qaateen,
kugu gooyey seedaha,
intaan nabarku kugu siqin,
ayaan kaa samrinayee,
ma anaa toobad seegiyo,
Soddoh caashaq kugu idhi,
hadmaan saanta weyniyo,
sheekada u xidhay saab.

Sirweeyee aan dhaafee,
waxay Saxarli kugu tidhi,
ha ila simin Sac kuu nacay,
Samsam iyo Bulaalee,
muddadaan ku sugayiyo,
Samirkaa badnaadoo,
wakhtigaa ila siibtoo,
Ina kala sarseeree,
waan kula socdaa garo.

Saaxiibow haddaad tidhi,
seed geel ma hilibaa,
hadda saanta kabahaba,
ragbaa sabana quutaye,
waa su'aal Jawaab lehe,
sannadkaas miyaad garan.

Suubanow haddad tidhi,
sako adhi ma xoolaa,
ogobay sabool madhan,
soofna way u noqotaa,
waa Jawaab Su'aal lehe,
ruux sadkiisu madhanyahay,
miyaan kii sabeen lehi,
sadqadaba ka rooneyn.

Samaalow haddad tidhi,
sakaraad ma heesbaa,
Ogow soodka dhaantada,
iyo sallowga taahaba,
codkeenaa sameeyoo,
midba saacad weeyee,
miyey kuu sinaadeen.
Sargooyee aan dhaafee,
waxaan sugayey sheekada,
inaad sare u qaadoo,
Sohdintii Hawaasiyo,
Iimay la socotee,
Subuluhuna waa maxay,
suulkaaba gaadhee,
waan kula socdaa garo.
Ninka sadarka weeyiyo,
Suubban waa nin naagtii,
sidaan hubana caashaqu,
uu kugu samaysmoo,
kaa sal guuri maayee,
waxba soorta ha u nicin,
sakaaraadna ha u noqon,
hadaad sabarka diidana,
suubaale iyo hadal,
saaka kuma heleyside,
sida qudha ee aad ku dhaxashaa,
ama ay ku sugan tahay,
waa adoo u siiqmoo,
dhididkana u saydhoo,
salla uga dul boodoo,
surmi uga badheedhoo,
gaajo ugu sahwiyayoo,
suxulka ugu rooroo,
soodhka iyo bilaawaha,
jirkaaga faafaan,
adna dhiig ku saydhmiyo,
surka inaad wax goysaa,
inaad sababto taadaa,
sadexayne weeyee,
waan kula socdaa garo,
midna waa tilmaan suxul,
uu sahan kuu sheegee,
ninka siduu yahay,
suuraduu u dhigan yahay,
bal aan ku sifeeyee,
waa mid sarara weynoo,
seediisu buuxdoo,
saaxiibo adag iyo
seef iyo itaalloo,
sagaal aad cabaystoo,
sartagiisa aadmiga,
uga gooyey surinkee
sidaas weeyee xaajee,
maku saabuleysaa?

WAA SAXARLA SHEEKADU

Cabdi Qays ayaa ku soo laabtay sisiladii siinlay isagoo Hadraawi u sheegaya inuu saluugsanyahay, ragga ku soo biiray silsilada oo maansada aan si fiican oo caafimaad qabta ula wadaagayn, taasoo uu sheegay in heerka ay isaga iyo Hadraawi ka heesayaan, aanay la socon, kana qotodheertahay sida ay moodayaan, sarbeebtooduna ay ka heer sarayso. Waxaannu yidhi:

Samawade Hadraawow,
markaad Saxarla tirisaan,
suuban kaaga celiyee,
soodkaad ka tidhiyo,
maqlay Sadaradaadii,
kugumaan salluugin,
adna maad sinbiidhin,
Gaariyo ma seegin,
ogow Cali Saleebaan,
isna si xun umuu hadal.

Waxseen diiday Saaxiib,
safka kula wadaagee,
Saciid ugu horeeyee,
murtidii sariigee,
waxa kiciyey salalkee,
ma la socotay Riiraash,
surmaseegtaduu dhigay.
Afqalloocna muu sugin,
marrikaynu soconoo,
sarsarbuu ka dhaafaye,
nin sagaashan jireyoo,
hadal seegay weeyoo,
tiisu imu saraysee.

Sabi iyo dilaalbaa,
sarrifaaye hadalkee,
saldhigaygu wxuu yahay,
Soomaalida ma caayine,

ninkii soo socdaan idhi,
dhulkeenaa Samaadiyo,
ha ka iman suddeenee,
dibaa la isku soogee,
sad ka qaado hawshaan,
talladii ku siiyeeye,
saakana la taagnahay.
Samir dhimay haddaan idhi,
waqtigoo sirgacbaan,
siduu yahay tillmaamaye,
kuwa gabayga sirayow,
si xun wax u sheegu ma ogtihiin,
Sixir wuu ka daranyahay,
siinlaydii waxaa dilay,
Sebigiyo dhallaankiyo,
soco baradka heestuba,
saaka ugu horeysee,
surrinkii hadraawiyo,
suryadaan anigu maray,
suxul baa u aasaane,
sidaa ma ogsoontiin.
Saboolkaan tillmaamiyo,
halku saxalku yaalana,
taa miyaad la socotaan,
kuwa salalka kiciyo,
si xun wax sheegu ma ogtiin,
Sixir wuu ka daranyoo,
waa sida habkiinee.
Waa sooryo maansadu,
samo lagu wadaagee,
sun ninkii ku darayow,
aday sabobi taadee,
saxal maaha gabayguye,
saqda dhexe u toosiyo,
saacoo looga faashiyo,
sahan buu ku xidhanyahay,
waa saxarla sheekadu,
suuban iyo Jacaylkee,
Idinkaa sawirayee.

HOOYO

Heestan hooyo, waxaa tiriyey halabuure Maxamed Ibraahim Warsame "Hadraawi", waxaannu kaga hadlayaa qiimaha hooyada iyo kaalinta muhiimka ah ee ay hooyadu kaga jirto bulshada, waxaanu yidhi:

Hooyooy la'aantaa,
Adduunyadu hubaashii,
Habeen kama baxdeenoo.
Iftiin lama heleenoo,
dadku uma hayaameen,
dayax heega joogoo,
Sida haad ma fuuleen,
xiddig hoos ka lulatee,
Hawo laguma gaadheen,
hubka laguma tuureen,
cirka hirar ka muuqdoo.
Ruuxaad hageysiyo,
usha midaad u haysaa,
hillin toosan weligii,
ka habaabi maayee.

Hooyooy adoomuhu,
halkay maanta joogaan,
adigaa u horseedee.
Intaad hanad xambaartee,
haneedka siisee,
horaadada jaqsiisee,
habtaybaan xisaabiyo,
tiro lagu heleynee.
Marka aad nin hiiloo,
laga baqo hashiisiyo,
halyey nina dhashaabaa,
hooyo lagu xasuustaa.

Marka aad nin hooloo,
marti hagr ka gelinoo,
gurgisa habaqlulu,
isku soo haleeyoo,
hayntiisa hura oo,
hor Illaahay geystoo,
lama hure dhashaabaa,
Hooyo lagu xusuustaa.

Marka aad nin himilada,
hillin tiisan mariyoo,
hir markii la gaadhoba,
ku labaad hilaadshoo,
la hiigsaday dhahaabaa,
hooyo lahu xusuustaa.

Marka aad nin hoogiyo,
ka hortaga dagaalkoo,
dabka hura bakhtiiyo,
garta hubin yaqaanoo,
xaqa hoos u eegoo,
halistiyo colaadaha,
ku hagoogta dhiigoo,
dadka kala hagaajoo,
kala haga dhashaabaa,
hooyo lagu xusuustaa.

Markaad hoobal caanoo,
sacabkiyo heelada,
labadaba hagaajoo,
hiddihiis farshaxaniyo,
hab dhaca iyo luuqdaba,
Rabi hibo u siiyoo,
hawraata maansada,
heenseyn yaqaanoo,
halabuur dhashaabaa
hooyo lagu xusuustaa.

Dumar iyo haweenbaa,
nolo lagu haweystaa,
kuwa lagu hamiyayee,
sida hawd caleen weyn,
rag u wada hamuumaa,
ishu halacsaneysaa,
hablahaaga weeyee,
Marka guur la haybshee,
gadadh heego dheeroo,
hoobaan la moodoo,
kartiyo hubqaadloo,
quruxdana ka hodanoo,
hufan laga aroosaa,
hooyo lagu xusuustaa.

Hooyooy la'aantaa,
higaad lama barteennoo,
hooyooy la'aantaa,
hadal lama kareenoo,
ruux aanad habinoo,
kolba aanad heesiyo,
hoobey ku sabinoo,
hawshaada waayaa,
hanaqaadi maayee.

Hooyooy dushaadaa,
dugsi lama heleenoo,
hooyooy dhabtaada,
hurdo lagu gamaayoo,
hooyooy dushaadaa,
nabad lagu helaayoo,
waxa lagu halmaalaa,
hooyo ababintaadee,
hayin lagu badhaadhiyo,

hogal lagu qaboobaay,
hidde lagu arrooraay.
Inta hooyo nooshahay,
hambalyiyo salaanbaan,
hanti kaaga dhigayaa,
habarshiyo xaqdhowrbaan,
dusha kaa huwinayaa.

Hooyo dhimashadaaduna,
hoogeyga weeyoo,
weligay hogaagaan,
ka dul heesayaayoo,
hiyiga iyo laabtaan,
ku haynayaayoo,
hengalbaan u xidhayaa,
inta haadda duushiyo,
gedi habardugaagee,
ifka hibo ku noolow,
aakhiro halkii roon,
hooyo aakhiro halkii roon.
Aamiin, Aamiin.

GEED IYO RUUX

Hesstan waxaa tiriyey, abwaankii la odhan jiray Allaha u naxariistee Maxamed Cumar Huryo, waxannu abwaanku sifeynayaa wanaaga iyo quruxda, dabeecada, oo uu si hufan u sifeynayo, waxaanu ku ammaanayaa gabadh, waxaanu yidhi:

Geed iyo ruux markayni kala garanoo,
Qorraxdoo gees kastaba fallaadho gantay,
Yaad geddeedi tahoon lagaa garan.

Daruur goor barqo ah ku guud timid,
Intay biyo gelisay kala guratay,
Yaad geddeedii tahoo lagaa garan.

Gugoo da'ay geedahoo baxay,
Gelgelimo xareed ah oo galacloo,
Garaarale baan lagaa garan.

Goor fiida godkeeda jeex la gashay,
Guduudka sagalkee u gaarka ah,
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan.

Dayaxoo goor caweysin soo guday,
Geyigoo nuuray gelin dhexaadkii,
Yaad geddeedii tahiin lagaa garan.

hogal lagu qaboobaay,
hidde lagu arrooraay.
Inta hooyo nooshahay,
hambalyiyo salaanbaan,
hanti kaaga dhigayaa,
habarshiyo xaqdhowrbaan,
dusha kaa huwinayaa.

Hooyo dhimashadaaduna,
hoogeyga weeyoo,
weligay hogaagaan,
ka dul heesayaayoo,
hiyiga iyo laabtaan,
ku haynayaayoo,
hengalbaan u xidhayaa,
inta haadda duushiyo,
gedi habardugaagee,
ifka hibo ku noolow,
aakhiro halkii roon,
hooyo aakhiro halkii roon.
Aamiin, Aamiin.

GEED IYO RUUX

Hesstan waxaa tiriyey, abwaankii la odhan jiray Allaha u naxariistee Maxamed Cumar Huryo, waxannu abwaanku sifeynayaa wanaaga iyo quruxda, dabeecada, oo uu si hufan u sifeynayo, waxaanu ku ammaanayaa gabadh, waxaanu yidhi:

Geed iyo ruux markayni kala garanoo,
Qorraxdoo gees kastaba fallaadho gantay,
Yaad geddeedi tahoon lagaa garan.

Daruur goor barqo ah ku guud timid,
Intay biyo gelisay kala guratay,
Yaad geddeedii tahoo lagaa garan.

Gugoo da'ay geedahoo baxay,
Gelgelimo xareed ah oo galacloo,
Garaarale baan lagaa garan.

Goor fiida godkeeda jeex la gashay,
Guduudka sagalkee u gaarka ah,
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan.

Dayaxoo goor caweysin soo guday,
Geyigoo nuuray gelin dhexaadkii,
Yaad geddeedii tahiin lagaa garan.

GEELAA

Heestan Geelaa markuu dararanyanhay laba nin duugtaa, waxaa tiriyey, Allaha u naxariistee abwaankii la odhan jiray Cabdalla Maxamed "Sagsaag", waxaanu ku sheegayaa qiimaha geelu kaga jiro hantida Soomaalida, iyo waxtarkiisa, waxaannu yidhi:

Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaa.
Markay diriro hooraan,
Geedudhuna da'joogaan,
Hala wada irmaan,
Kugu diidin nirigtoo,
Goddol debecsaanatee,
Gabno kuma daryeeshoo,
Marti kuuma deeqdoo,
Doobbi lagama buuxshee.
Dunidoo ah Jiilaal,
Marka ay dameeruhu,
Ilmahooda diidaan,
Isagaa wax daaqaba,
Ugu nolo dambeeyee.
Diihaalka gaajada,
Isagaw u dulqaatoo,
Abaar kaaga doogee.
Haddii gacal is-daystoo,
Waa ul iyo diirkeed,
Waxse maalin kala dira,
Waa dayr cadkiisee.
Baahi qaybiyo gaajada,
Waxa lagu daweeyaa,
Dambarkiisa weeyee.
Marka doog dhammaadee,
Dabeylaha xagaagiyo,
Lo'du dooxa jiiftee,
Dadku wada harraadee.
Dirgan waaya socodkee,
Dalandool dal kaa dheer,
Isagaa deg-deg u tega,
socodkana ma daalee.

SEYLA

Heestan Seyla waxaa tiriyey, halabuure Xasan Xaaji Cabdillaaahi (Ganay), waxay heestu ku saabsantahay ammaan gabdheed, waxaanu Xasan, gabadhaa ku tilmaamay meel roob gu' aad u helay, oo barwaaqo ah, geeliina dhalay, oo dadku caano iyo nabad ku suganyahay, waxaannu yidhi:

Selyoo guyaad badan,
soo baxa kaliishii,
seel-seelna loo degay,
Sannad geelu badi dhalay.
Oo sidigtii Laalays,
Nirguhu aanay socod baran,
reeraha sintoodiyo,
Kaymo saar leh loo dhigay.
Oo igadh mid yari sabo,
maqaar lagu salaaxay,
sameeshay gaawaha.
Oo baarqab soohani,
isagoo ah laba sabar,
soofeeyey micidoo,
ka sanqadhiyey doobtii.
Salaadiina roorsaday,
Ugubkii usaniyo,
surmo dheer la tiigsaday,
saqdii dhexena roob helay,
subaxii bariisada,
sidoodaan jaleecada,
saxansaxo udgoon badan,
sanka kuula raacaa.

Sange subag idaadiyo,
Sumal badhidii lagu shubay,
oo sabada ceelkiyo,
Sohdu tahay agtiisoo,
loogu dhaansho sacabada,
oo sud iyo hawd sare,
saddex guure daaqoo,

wel aan sadyari arag,
oo seeto iyo dabar,
labadaba ka saahiday,
oo salow dagaaliyo,
cidi geyn saraayaha,
oo sararta naaxdiyo,
timihu isku seexdeen,
oo seyngargoorkiyo,
loo salaaxay guudkoo,
saxarkii ka duuliyo,
laga maydho siigada,
loo saaray kooraha,
Cigaalkiina loo sudhay,
sarajooga iyo muuq,
sankuneefle kelidaa,
adaa suuradiisa leh.

Sagal gaaxday roob subax,
seermaweydo soo guday,
waaguna ku sare kacay,
sarajoog nin dhererkii,
cadceeduna la simantahay,
nuurkuna sagoogtiyey,
oo waqal sindadabiyo,
guulaamo socotiyo,
kala socoday dhibicii,
oo midab sibaaqiyo,
madow suul dhalaal xiga,
saddexdaa miduunyahay,
qof suureeyey kala garan,
oo beel sanaagiyo,
ku surmiday saraar godan,
saadaalineysoo,
sugayaan inuu helo,
subaxii bariisadaa,
sidoodaan jaleecada,
saxansaxo ugdoon badan,
sanka kuula raacaa.

Dhulku saacu wada gaadh,
waannu kala sad roonyee,
meel idaha seel u leh,
riyaha salool u leh,
oo geela saar u leh,
oo dirir sagaariyo,
sagaal gudcurkuna helay,
saga xareedaan,
biyuhna sunsumayaan,
oo saawasaawiyo,
saxal cudur lahaynoo,
salka looga degay nabad,
oo saraarta dixidiyo,
simantahay dareemadu.
Oo sabiga caanihii,
lagu siiyey golihii,
habluhuna sibraariyo,
dhiilo saabka loo tolay,
sinta bidix ku qaadeen,
subaxii bariisada,
sidoodaan jaleecadda,
saxansaxo ugdoon badan,
sanka kuula raacaa.
Sanka kuula raacaa.

MADAXABANAANIDII UMMADDA SOOMAALIYEED

Halgan dheer oo qadhaadh ayey Ummadda Soomaaliyeed u soo maratay xornimmadeeda. 1960kii bilihii Juun iyo Julay waxa xornimo hantiday labadii Qaybood ee Ingriiska iyo Talyaanigu ay kala gumeysan jireen, kuwaasoo isla markiiba isku darsaday oo sameeyey Jamhuuriyadda Soomaaliya.

Cabdullaahi Suldaan, halkii ayuu ka sii waday gabayadiisii uu Soomaali tilmaan iyo bogaadinba ugu soo jeedin jirey. Wuxuuna Timacadde ku bilaabay Geeraarkiisii caanka noqday oo calanka Soomaaliyeed u noqday haybad abidkii ku ladhnaata.

KAANA SIIB, KANNA SAAR

25kii Juun ayaa la isugu soo baxay fagaaraha kubbada Cagta ee Magaalada Hargeysa halkaas oo madax iyo dadweynaba la isugu wada yimid si qofkastaaba uu goob joog ugu ahaado sida labada calan la isku weydaarinayo.
Waxa dhinaca Ingiriiska ka socday Mr. Karal oo ay la jiraan madaxdii Soomaliyeed.
Roob ayaa tiixay, casarkii gaabnaa ayaa labadii calan la isweydaarshay: kii Soomaalidana waa la saaray kii Ingriiskana waa la dajiyey. Habeennimadii Beerta xorriyadda ayaa la isugu tegay, halkaana waxaa tartan ku dhexmaray abwaanadii Soomaaliyeed ee xagga gabayada. Nasiib daro guddigii garsoorayey Timacadde iyo gabaygiisii waxay siiyeen kaalinta saddexaad. Waxa isweydiin leh gabayadii laga mudneysiiyey gabaygan xaggey ka dhaceen? Taariikhda ayaa maanta garsoortay oo kaana siib, kanna saar ayaynu ka haynaa.

Bal aan fiirinno Cabdullaahi Suldaan calanka uga maansoonayay galabtaa Ummadda Soomaaliyeed ku weyneyd. Wuxuu yidhi:

Anigoo sebi uun ahoo
Sita leeb iyo qaanso oo
Siigadoon isku aasiyo
Sabo reer ka fogaaninoon
La ii aaminin soofkiyo
Saacan maanta aan joogno
Gabaygu waa ugu sugnaaye

Haddii aan sarsarriigo
Ama aan surmo seejo
Ama aan ka sal guuro
Amba laygu saluugo
Soomaalida I maqleysaay
I su'aala hadhowto.
---000---
Ilaahaan waxba seegine
Subaciisa Qur'aankiyo
Sabbaxooyin ku sheegayow
Saciira iyo Naciima
Rabbigii kala seerayow
Markey suurtu dhawaaqdo e
La soo saaro makhluuqa e
Shaqiga iyo saciidka
Maalintaad kala soocdo
Dembigaanu samaynaay
Rabbigayow naga saamax!
---000---
Subciyayoo ka dukeeyaye
Ka sideetan sabaan
Calankaanu sugeynayeen
Sahankiisa ahaynow
Seermaweydo hillaacdayow
Sagal maanta darroorayow
Siigadii naga maydhayow
Saqdhexaanu ahayne
Kii soo saaray cadceeddow
Aan siduu yahay eegno e
Kaana siib kanna saar!
---000---
Saahidiinta Islaamka ee
Subcisaa Jimcayaashiyo
Sibyaanta iyo haweenku
Calankay sahadsheenow
Cidina kaanay na siine
Saatir noogu yaboohayow
Saaxirkii kala guurnaye
Sarreeyow ma nusqaamow

Aan siduu yahay eegno e
Kaana siib kanna saar!
---000---
Sallaankii Istiqlaalkow
Sadadu kay ku xidhnaydow
Seyruuqii Afrikaadow
Saaxirkii kala guurnaye
Sareeyow ma nusqaamow
Aan siduu yahay eegno e
Kaana siib kanna saar!
---000---
San ku neefle dhammaantii
Khalqiga kii u sinaaye
Mid saaxiib la ahayne
Singalkii iska diidayow
Saaxirkii kala guurnaye
Sarreeyow ma nuqsaamow
Aan siduu yahay eegno e
Kaana siib kanna saar!
---000---
Soomaaloo iscuneysa oo
Saqda qaylo dhawaaqdiyo
Sulub laysu cabbaystiyo
Hadba soof la xabbaadhiyo
Sarraayaa demi weyday
Kii laydhiisu na saaqday
Kii sadqeeyey qabaaile
Isu saarray gacmaa e
Saf walaala ka yeelayow
Saaxirkii kala guurnaye
Sarreyow ma nusqaamow
Aan siduu yahay eegno e
Kaana siib kanna saar!
---000---

MAANDEEQ (TIMACADDE):

Gabaygan waxa tiriyey Gabayaagii caanka ahaa ee la oran jiray Cabdullaahi Suldaan "Timacadde". Timacadde waxa uu gabaygan tiriyey markii gobannimadii la helay ee isku darkii dhacay. Munaasabadda uu gabaygan ka tiriyey waxa ay ahayd iyada oo Amxaaradu ku hanjabtay in ay gobollada xoroobay weerari doonto, waxa uu yidhi:

Gumeysigu hashuu naga dhacay een gurayey raadkeeda
Guyaal iyo guyaal badan hashii gama'a noo diidday
Goobtay istaagtaba hashan joognay garabkeeda
Guuraa habeennimo shaan gebi walba u jiidhay
Waxaan soo gucleeyaba hashaan rag isku soo gaadhnay
Gaashaandhiggeddii hashaan galowgu eedaamay
Hashii geeddankeedii rag badan goodku ku casheeyey
Hashaan labada gaalee is-barkani gaydh u diriraysay
Gacmaa lagu muquunshee xornimo nooma ay garanne
Garre iyo guntane maalintay gees isugu boodday
Allaa noo gargaaree markuu shicibku guulaystay
Geeraarradii hashaan anigu googooyey
Galoolkiyo maraagiyo hashaan kidiga gaylaanshay
Gaajiyo haraad badan hashaan ugu garaacaayey
Goortuu sidkeedii go'ay eey galabtii fool qaadday
Ayadoo candhada giijisay oo godol ku sii daysay
Garaad nimaan lahayn bay la tahay waad ka gaagixinne
Annagoon gantaalaha dhaciyo haysan qor gaaban
Hashaan gaadda waynow libaax uga gabboon waayey
Inaan goraya cawl uga tagaa waa wax soo gudhaye.

HEESTA WARAABINTA GEELA

Tixahani waxay ka mid yihiin, heesaha loo qaado marka geela la waraabinayo, waa hees hawleed aad u xiiso badan oo ay geel jirahu isticmaalaan:-

Shifo ku afsaar,
oo shar kuma leh.

Markay tubantahay,
ama kala taal,
waa toleeyoo,
looma kala tago.

Sida hooyaday,
ama habaryartay,
ha lagu hadlee,
ha lagu heesee,
haanlay ma tahay.

Markaan maqanahay,
ama meel jiro,
ama mootanahay,
aad meer-meertide,
meesha soo gaadh.

Horaadkaagiyo,
horaadka hablaha,
wax la huurshaba,
hareer ka iftiin.

Geerida haween,
guud la feedhiyo,
guursi laga qaad.
Geeridaadana,
gaawe madhaniyo,
gaajo laga qaad.
Geeridaydana,
guryo ba'ayiyo,
goblan laga qaad.

Geelu, geel fulay,
gaadhi maayee,
ha ka garab fulo.

Afar foolaha,
aabbo mooyee,
aan af kala baran,
abaydimiyaay.

Feedha dhiman bay,
dhaami leedahay,
aan dhabarkiyo,
meel dhexaad aan,
jeer u dhacay baan,
dhawr isleeyahay.

Calool weynaa,
oo cir badanaa,
caska waagiyo,
casar badadii,
way cabbaysaa.

Bila ramadaan,
aan raggu afurin,
roob u da'a iyo,
raaxo doonaay.

Maalin hawleed,
oo rag kala hadhay,
wiil bagoogtaa,
waa habaar qabe.

Wiil aan garabadu,
gurma go'aniyo,
geedo nagi noqon,
oo gadh kuba marin,
miyey geliyeen.

Meel xabbada badan,
oo xinjiri taal,
oo rag ku xarbiyey
xayaa ololaay.

Wiil aroosoo,
uunsi loo shiday,
kuma oon tiro.

Jeeruu sacabbadda,
sarta kala baxo,
amuu sararraha,
suuman adag iyo,
seedo kala jaro,
sidaa kuma tago.

Waa tanoo timid,
waana teenii,
waaana tolmoon,
waana tubantahay.

Cagta saaraye,
Caalamiinkiyo,
Caadilkow sahal.

DAMAQ IYO XUSUUS

Gabaygan murtida badan waxa tiriyey Maxamed Xaashi Dhamac "Gaariye", isagoo ka tiraanyoonaya Geeridii marxuum Cabdillaahi Suldaan "Timacadde", wuxuuna yidhi:

Xilli weliba deeqdii — *gammaan waliba xooggii*
Xog-ogaal tibaaxdii — *tulid waliba xoorkeed*
Xero waliba qaadkeed — *xeerbeegti taagteed*
Xaajana guddoonkeed — *dawlis waliba xaabkii*
Xaabo waa biseylkeed — *xulad waliba qiiqiis*
Maanso xarrakadaynteed — *xigsin ina Suldaan galay*
Xiisaheeda gaarka ah!

Geeriyeey xishoodlaay! — *xejiyaay fogeeyaay!*
Xaasha e aftahannimo — *haddii uu xabaal galay*
Xeeldheereheedii — *haddii xawdalaga jaray*
Abwaankii xiddigin jirey — *murtidii xag loo dayo*
Xulashada ahaydiyo — *xarragada higgaadii*
Ayaa xarafka hoos dhebi — *faraskii xiddaysnaa*
Xakami ayaa sudhi?

Codkiisii xarraankiyo — *ka madhnaa xabeebtee*
Xuli jirey wadnaaye — *xadhkihiisa mudanka ah*
Xadantayn ogaayee — *wixii xay ah daayoo*
Xawaalada gilgili jirey — *xarka sawdkii tiri jirey*
Geelana xasilin jirey — *xakab jabay haddtuu yahay*
Xaaddayda yaa kicin? — *gabaygii xalaashiyo*
Dan ku xeeban jirine — *xaqa sheeg ha joogtee*
Mabda'aan la xadi jirin — *xeelli-hadal ku caan baxay*
Xurmadeedii yaa marin?

Xayndaabkii maansada — *geerida xasaysaay*
Haddaad jebisay xeerkii — *anna damaq xusuuseed*
Adna dan iyo xeeshaa — *waa xabag cadaadeed!*

AMMAAN DUMER

Gabaygan oo ka tirsanaa silsilad la oran jiray "SIRTA NOLOSHA" waxaa tiriyey abwaanka Hadraawi. Abwaanku wuxuu la hadlayaa gabdhaha Soomaaliyeed oo dhan isagoo faraya inay dhowraan diintooda, dhaqankooda iyo hiddahooda. Wuxuu ku soo halqabasaday abwaanku gabadh Soomaaliyeed oo markaa la joogtay. Wuxuu kaloo abwaanku tilmaamayaa habalaha dhaqanka ka taga. Wuxuu yiri:

"Heedhee Sahraay heedhe, sar daruuran oo maas ah, kabo abu sarmaantii ah, dhacle baarka loo seesay iyo boqor wada siyaakhaysan, tusbax dhowr sagaal laab ah iyo qool sudhnaa dheehan, subeeciyada xidiyo laaf leh adigoo sideedaas hal iyo timaha oo soohan ku darsaday sifaha guudka ama qof kaa sitaa jooga halkaa".

Markuu Hadraawi ka hadlay dhaqanka suuban, ayuu arakay qaar dhaqanka ka hadhay, wuxuu yiri:

"Hadda sala madhlow gaabi, salow ololka hooy jooji, haku bixi saqalaha waalan ha sariiran waayeelka ha ka nixin hiddaha suubban, Gabdhayohow sidee waaye,ilbaxnimadu saas maaha hadba suuf karkaro maaha sararaha banee maaha ,qorqor suuniyaha maaha dhabanada sibaaq maaha sanka oo la mudo maaha sawir iyo riyaaq maaha sakhrad iyo xashiish maaha kabo sookal dheer maaha suuriyo durduro maaha sidaad doontid yeel maaha Soomaali diid maaha ,dhulka oon ku sidi waayin samadoo la koro maaha ku salliya Rasuulkiina ,salaka dhiga guryaha seexda dharku saadhi qudha maaha sayloni garan maaha iyo sabaran daagiiran mana aha surwaal biid ah sunsun falan sidaha feyda sati fudud salaan sheegan indha suhub afkeeda saarey hadba surin ka sheekeeya sidan iyo si baas yeela eryada saluugoo dhan kuma lihid Sahraay meel wax ku deeq".

Amaan dumarna abwaan Hadraawi wuxuu yiri:

Marka guudka loo dabo
Timaha gedebta loo xiro
Tirsadaan gu' qaan gaar
Geyaankoodu soo baxo
oo geedka loo tago
wada hadasho guurtidu
laga keeno guuyada.
Waa gaari nolol wacan
lagu soo gardaadshaaye
gobsanaa hablahayagu.

BULSHO

Gabaygan wuxuu Hadraawi tiriyey sannadkii 1981kii. Gabaygu wuxuu mid mid u taabanayaa dhibaatooyinka maanta Soomaalida haysta oo dhowr iyo toban sano ka hor uu abwaanku saadaalinaayey. Wuxuuna digniin cad ka bixiyey sida ay nolasha Soomaalidu ku danbayn doonto haddii aan wax laga baddelin sida ay hawluhu u socdeen waqtigaas. Maansadiina waa tani:-

Talooy go'aan baydahaa	*Xujooy tartan dedendedkaa*
Hawooy balaggaa furfuran	*Sengow dhimay bedelligaa*
Diddow ku sheeg	*Badeey adigaa muggaa*
Hirkaagiyo baaxaddii	*Buraashad miyaan ku dhuray*
Ballaadhkiyo mowjaddii	*Bilaale miyaan dardaray*
Shanta hore bidix lisee	*Caroog kulul baa balwadey*
Babtiisii baa la naxay	*Dad baa isu soo bulladay*
Dhankee babbisadu jirtaa	*Baquhu yuu saaran yahay*
Ninkee boholaha xargaga	*Balbalo u daboolan tahay?*
Bulshaale wad buu sidaa	*Bahdoon buu maaggan yahay*
Ul boocuu ugu tukubay	*Berdaa lagu kala negaa*
Dhexdoodii buu ka baxay	*Dhammaa beybeysigii*
Ban weyn baa la isku helay	*Fallaadhuhu gun iyo baar*
Bartii shiishkay hayaan	*Biciidkuna wuu arkaa*
Xaggeese la beegsadaa	*Badbaado miyay dhacdaa?*
Belaayadu yaab lahaa	*Wax bay buun buunisaa*
Nin jeeday bararisaa	*Shantaana ballaysinkii dheh*
Bulshoy adigaa milga leh	*Ninkii boojimo ku yidhi*
Shalaad barataannu nidhi	*Bayluulida haw furfurin*
Bariidana kaama geeyo	*Ninkii ballankaaga qaaday*
ka baaqday xilkaad u dhiibtay	*Ka baydhay ujeedadaada*
Ku boobay adoo sabool ah	*Ku wiirsaday baaba'aaga*
Adoo bogan waayey taada	*Ninkii u buseelay raaxo*
Huwaday bulbushii Libaaxa	*Buruudkiyo shaashka qaatay*
U booday cirkaas dusheena	*Bilkeeday laboontidiisa*
Buurtuu koray waarin mayso	*Heddiisana baajin mayso*
Kub iyo bawduu ka jabi	*Shantaana umal fool bashiishtay*
berdaanka xusuusta ii dheh	*Bulshooy adiga boqraday*
Beerkaaga adaa gogladay	*Bogeyga adaa huwaday*
Wadnaha adigaa barkaday	*Bishimaha adigaa furfura*

Markii lagu bililiqaysto
Ayaan boholyoow gabyaa
Bulshooy adigay boqraday
Baruudka adaygu xidhay
Burjiga adigaa iska leh
Dagaalka adaa i baday
Dantaada haddaan la bi'in
Miyaynu is baran lahayn
Baraarkana loo qalqalin
Haddaan buro loogu darin
Haddaan boqol ruux la korin
Haddaan basanbaas ka dhicin
Dadkii qabay beri-samaadka
Adduunyada baryo loogu tegin
Haddaan badar loo kaltamay
Basaaata ninkii huwaday
Naftiisana been ku furan
Haddaan waa kuu beryaa
Haddaan berrityo sed maqan
Baxnaanadu kugu adkaan
Baloolliyo badowyaley
Qabiilka haddaan la bilin
Haddaan is bahaysigeenna
Budh iyo xoog lagu furfurin
Bukaanka haddaan la nicin
Miyaynu is baran lahayn
Billaawuhu dhiig matagin
Haddaan baqalyuhu ka lalin
Haddaan bahaluhu ku shirin
rasaas loo berentensiin
Barorta qofkii lahaa
Belaayo xijaab ka dhigan
Haddaan buntukh loogu talin
Nin bayr lihi salow ku gelin

Markii baaqaagu yeedho
Dareenku baraarugaa
Adaa bili igu shakalay
Haddaan ahay wiil bir kulul
Badheedhka adaa i faray
Belaayo haddaanay dhicin
Haddaan baradaadu guban
Haddaan wanka badhida weyn
Ninkii cunay booligaaga
Saboolka haddaan la badin
Dhulkii beeraha lahaa
Bal iyo xaab laga idlayn
Haddaan badhax loo shubshubin
Barwaaqadu tuugsi noqon
Biyaha sixin looga dhigin
Badhaadhnay haddaanu oran
Miyaynu is furan lahayn
Bayuur iyo ummal ku tarin
Bushaara lagaaga dhigin
Haddaan sida baar caddaa
Naftaadu ku ciil belbelin
Haddaan boodhka laga tuntumin
Is-biirsiga wada-jirkaaga
Bartaada haddaan la dhicin
Haddaan bogso! lagu daweyn
Barbaarta haddaan la layn
Ninkii ku bud dhigi lahaa
Halyeyga badbaadadaada
Haddaan bir ma geydadaada
Waraabuhu baan ka dhigan
Haddaanu u rogin bil-khayr
Wixii hadhay baylahdaada
Xanuun lagu barag nuglayn
Miyaynu is baran lahayn

Basaas iyo oon dartii
Haddaan sida bagagidii
Bariiso haddaan la qixin
Bugaan bugtu gelin Xijaas
Hablihii boqorkiyo dhaclaha
Haddaan baxsadkooda dheer
Haddaan boqorrada Carbeed
Kun jeer baryo loogu tegin
Haddaan bari ina qalayn
Beelaha ageheenna yaal
Tukihii baallaha caddaa
Bannaanada kaga xeroon
Haddaan baga laynna oran

Haddaan dhulku baali noqon
Banaadir indhuu ka nixin
Boqoolkiu is daba taxnaan
Badoolka haddaan la yu'an
Baftada lagu wada yiqiin
Baxreyn laga soo qab qaban
Amiirada baalka xidhan
Miyaynu is baran lahayn
Haddaan bgox ina fantayn
Haddaynaan buro ku noqon
Adduunyadu baadideenna
Boogteenniyo dhaawaceenna
Miyaynu is baran lahayn?

KIBIRKA

Ugaas Nuur wuxuu tiriyey gabaygan ka dib markuu dagaal weyni dhex maray laba kooxood oo Soomaali ah sanadkii 1883kii. Ugaasku wuxuu aad isugu taxalujiyey sidii uu uga hor tagi lahaa colaadaasi, hasayeeshee waxaa ka diiday boqorkii kooxda kale oo ku adkaystay dagaalka. Ugaas Nuur oo ka dib loo keenay maydkii boqorkii madaxa adkaa ayaa gabaygan halkaas ka tiriyey, wuxuuna ku bilaabay gabaygiisa:

Kaafka gabayga Geediyaw baryahan kowba maan orane
Anigoo Kariimkay baryay oo dhamay karuur geel
Oo nabad ku kacay buu nafluhu weerar igu keenay
Kidkidshaha kibaarkiyo kurbada, kalalax kayrkayrka
Karta dhamaca kaarkiyo hamiga kaalufkiyo gayga
Kadiskiyo kadaaliga racliga weerka kadalooba
Kudka kulul kamayiintiyo haduba way ku kiciyaane
Kuman guuto keydkiyo hubkaad lohaasho kooraysay
Karkarada wadka iyo halaag ku kulaynaaya
Kubkuu kaa jabshaa aadmigii kula karaaya
Kormo qooqay oo loqan koraa baarqab koran ismoodaaye
Karaahida ka joog malintaan kuula imid kaalka
Kohashadii karaamada lahayd kabad lagaa saarye
Anaa kuulo kuu xidhi maalintaad lahayd kani-adaygaaga
Kibir baa ku qaadoo kaa riday indhaha garaad la'aantaada
Kuhaankaad ka soo faashatiyo sixirka kuuskuusan
Kadoodkii Inkiiskii iyo kooshinkii kuu baxaa isku kaa rogaye
Kalyihii iyo laxaadkii ku hoday laqankii kaa keenay
Kalidii labaan ahay kun-ciil uunka kabad gooya
Kancaan iyo Nabruud bay hortaa ko'da ka tuureene
Adigaana halkaad kuudadiyo geeri bay kuu hor kacayeene
Kurus geel kasoofane la'aad iyo timir la kuuskuusay
Kurus iyo karuur geel ninkii lagu karaameeyey
Kimistiisa inuu aayar cuno sow ma kari waayin
Kuudadshahan ku kasbaday waxaa ku soo koobay
Dixdii uunku noo wada kulmay ee la iga kari waayay
Kablalaxu halkuu dhammaantii kabo la'aan yaacay

Kutaanyaba waxay farax lahayd halkay isugu keentay
Abiidaba ninkii nagu kama'a kibirna noo keeno ee kaadso lagu waayo
Kabba dhiga waan siin jiray iyo kalax dhunkaaleede
Kobci nabada oo masiibada ha koolkoolinin
Ku waantoobi waydoo lagaa maadin kari waaye
Kamun beel adigaba kaskaagaa ku dhigay karinka jiifeede
Waar odaygu muu soo kama'ay waa kas aadama ee
Kac oo toos dhaha waadigii kibirka waynaaye.

ALLAHAYOW NIN II DARAN

Waxaa kale oo jira gabay kale oo uu Ugaas Nuur kaga hadlayo hufnaanta Siyaasadiisa iyo dibloomaasiyada uu ku maamuli jiray dadkiisa, wuxuuna gabaygiisii ku yidhi:-

Allahayow nin ii daran maxaan daafta hore seexshay

Nin i daaqsanaayana maxaan daafida u kariyey

Jidhku nimaanu doonayn maxaan hadalka deeqsiiyay

Ma dagdagee xaajada maxaan ugu dulqaad yeeshay

Waji dabacsan daymo aan dareen galin dubaaqiisa

Debna furan dabuub uuna ka didin deexashiyo muuso

Qosol dibadda yaal oon ka iman dhuunta dacalkeeda

Kanaan degay kanaan doorkan biday kani dan baan mooday

Waxaa dood kaftan ah sheekada ugu daleeyaaba

Dabinkaan u dhigo maalintuu dagalka soo saaro

Intiiyoon dawaarka u rogoon xeelada u daadsho

Isagoon digniin qabin maxaan kaga dayaansiiyay.

AMMAAN FARAS

Geeraarkan soo socda oo ah ammaan faras waa ka ugu qurux badan inta taariikh la hayo geeraar faras. Cali Bucul oo ahaa abaaduule ciidan ayay ku kulmeen Sayid Maxamed C/lle Xasan meel ka mid ah dhulka Soomaaliyeed ee ay Xabashidu gumeysato. Sayidku wuxuu ku yidhi Cali Bucul, reerka aad ka dhalatay ammaanta fardaha ayay badiyaane waxaan doonayaa inaan maqlo geeraar faras, Cali Bucul ayaa markaas yidhi aniga ayaa kuu tirin.

Ina C/lle Xasan wuxuu yidhi haddii aan kaa geeraar fiicnaado waan ku dili, Cali Bucul ayaa ugu jawaabay haddii aad erey aan idhi iga daba tiraahdo anigana warankaygu kaa danbayn mmayo.

Cali Bucul markuu marayo erayada "Hal garaadka guntiisiyo, guudkii buu ka cadaadee, ma galool ubax laa", ayuu yidhi wiil daraawiishta ka mid ahaa (Adoogaa la gub; ma anaaba galool ubax leh ammaan ka day is idhi). Geeraarkii oo uu kolba xaraf soo qaadanayana wuxuu yidhi:-

Gamaan waa magac guudoo
Sanga aan gabanayniyo
Magaankii godanaa iyo
Geenyadii dhadigayd baa
Gabigood ka dhaxaysoo
Haybta way isku gartaane
Guulwadaw Faraskaygu
Haddii aan galadiisiyo
Gedihiisa tilmaamo
Waa gal maaxanayoo
Gaadhi mayno xoggtiisoo
Waan ka gaabsanayaaye
Rag Allow gaf miyaa?

Almis goodiyadeediyo
Bulxaar guduunkeediyo
Galihii Harawaad iyo
Gurays reeraha yaala
Galab buu isku maraaye
Ma daruur gudgudaa?

Gabangoodii abaaroo
Dadku guunyo ka quustay
Geel buu soo tu'iyaaye
Ma gob reero dhacdaa?

Goluhuu miranaayay
Gurxan dhowrta fogeeyiyo
Gooh wayn baa ka baxaayee
Ma aar goosan wataa?

Golihuu ku xidhnaa
Nacab soo gardaraystiyo
Gaas laxaadliyo guutiyo
Guluf weerar ku qaadiyo
Gaada goonya wareegiyo
Guhaad buu ka xijaaboo
Rugtiisa gaajo ma gaydoo
Aad baa loogu gamaaye
Ma ganuun nin dhamaa?

Gudcur roob gibil saarayoo
Gufaacadiisiyo caydhka
Naftaydii gilgilayso
Tuuga soo gabanaaya
Laydhiisuu ka gartaaye
Ma guhaan garabdaar loo
Faalka guun ku noqdaa?

Halgaraadka guntiisiyo
Guudka buu ka cadaadee
Ma galool ubax laa?

Fanku suu u dhibtoobay
Ma aroos dhumuc waynoo
Duleedkuun dhacandiidoo
Dhiinle loo alyaya

Tagoogaa dhabbacaada
Ma libaax dhalanteedoo
Cad geel dhuunyanayaa?

Dhasalaalaq ciyaarka
Ma dhalaan rugtii joogoo
Soo dhaanahaansada uurkoo
dhibic roob helay baa?

Sayntiisuu ka cisiine
Ma sayruuq la ganaa?

Afartiisa cagood iyo
Cududaa dib u laabiga
Ma camoodiga haadoo
Samadaa ku carceerayoo
Meel casaanle arkaayoo
Hoos u caaridayaa?

Halka lowgiyo laabtiyo
Ladanow badhi dhawrkiyo
leemaaduhu iska galeenbaa
Landaan loogu gamaaye
Ma aroos ladan baa?

Helmiyay oo helmiyey oo helmiyey
oo ammaantiisii heli waayee
Hoosiisow midabkaagu
Ma habeenkiyo waagoo
Kala haayirayaa?
@@@@@@@

DAB DHAXMOODAY

Heestan oo ku jirtey Riwaayadii Shabeel naagood, waxa tiriyey abwaan Xasan Sheekh Muumin. Waxayna si hufan uga hadlaysaa tilmaanno la daahoo, waxaannu yidhi:

Doc kastoo la eegoo
Nolosha dunidu waa dabkee
Hadduu dabkii dhaxmoodoo
Maxaa lagu diiriyaa?
Waa tilmaan la daahoo
Degdeg kuma habboonee
Adoo deggan u fiirsoo
Ujeeddadaa i deeqsii!

Haddii ruux la doortoo
Darajadii la saariyo
Xilkii daryeeli waayo
Dab dhaxmooday weeyee
Waa su'aal da'weynoo
Madaxa daalineysee
Wixii lagu diirinaayo
Dadweynahaa la weydiin

Durdurkaa laga cabbaa
Biyihii lagu dabbaashaa
Hadduu harraad dareemo
Darkee laga waraabshaa?
Waa tilmaan la daahoo
Degdeg kuma habboonee
Adoo deggan u fiirsoo
Ujeeddadaa i deeqsii!

Qofkii duunyo haystee
Dahabkana barkanayee
Wixiisu deeqi waayaan
Durdur oomay weeyee
Waa su'aal da'weynoo
Madaxa daalineysee
Darkii laga waraabin
Dadweynahaa la weydiin

ROMA TRE ★ UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DIPARTIMENTO DI LINGUISTICA

Qofkii cudur dilaayo
Dawadaa bogsiise
Haddey dawo bukooto
Maxaa lagu dabiibaa?
Waa tilmaan la daahoo
Degdeg kuma habboonee
Adoo deggan u fiirsoo
Ujeeddadaa i deeqsii!

Dallaa'imada diintiyo
Distoorka iyo xeerka
Haddii dabool la saaro
Dawo bukootay weeyee
Waa su'aal da'weynoo
Madaxa daalineysee
Wixii lagu dabiibi
Dadweynahaa la weydiin

Subagga dufankiisaa
Dadku ku dhaashadaayee
Haddu dufan basaaso
Xaggee baa dux looga doonaa?
Waa tilmaan la daahoo
Degdeg kuma habboonee
Adoo deggan u fiirsoo
Ujeeddadaa i deeqsii!

Dhaqanku dugsi weeyaan
Dalkiisu uu ku dhaatee
Haddii dadkiisu aaso
Dufan basaasay weeyee
Waa su'aal da'weynoo
Madaxa daalineysee
Xaggii dux looga dooni
Dadweynahaa la weydiin

ISMA OGA

Gabaygan Isma Oga, waxaa tiriyey abwaankii Ismaaciil Mire wuxuuna ku bilaabay:-

Isma oga Ismiir iyo ninkii ayro foofsadaye
Isma oga arbaha weerka iyo ariga goosmaaye
Isma oga waraabaha am! liyo awr la laayacaye

Isma oga atoor qadow bartiyo uubta loo qodaye
Isma oga nin urugaysan iyo iilka kii dhigaye
Isma oga dhillada uunsatiyo awga taa'ibiye

Isma oga aqoon xume dhergiyo malag Asraa'iile
Isma oga agoon iyo ninkii aabaheed dilaye
Isma oga askari qooqan iyo nimaan afbuux siine

Isma oga abeer qalabliyo inanka doonaaye
Isma oga ugaadh iyo libaax adamiyaystaaye
Waxba gabaygu yuu ila ordine waxaan ku soo ooday
La illow nin aakhiro tegoo iilka hoos maraye.

RAGOW KIBIRKA WAA LAGU KUFAA KAA HALA OGAADO

Inkastoo kalaho ama kabtiyo ama kur dheer fuulo
Bad kalluun ku jira kay ku tahay amase koob shaaha
Kulligood addoomaha Rabbow qaybshey kibistiiye
Nin waliba wixii loo katibay waa la kulansiine
Nina inaanu soo korodhsanayn kaa ha la ogaado
Kufri iyo Islaam loo collow kasihii hore ee
Kaakici wadaadkii jihaadka laguna kaalmeeye
Kumanyaal lag wada duub cad buu keenay
Beerdhiga e waxase kababkii go'ay waa markuu kadday raggiisiiye
Kabaalkiina wuxuu jabay markii kariyey reer khayre
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado.

Annaa dunida keligay le buu koofil eersaday
Kaskiisaba ma gelin wiil yar baa keebka kuu qabanae
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado
Kaysaha adduun ina ammaan kama garaacaaye
Ragba kenoo geli buu is yidhi waw koraysaaye
Isba kii Asraa'iil ma hadin kamana yaabayne
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado
Ninka koob nimca fiiqsadee kadin irmaan maalay
In karruurka uu qubo horay kaafka ugu tiile
Kuligood reer hagar anaa kiinaha dilaye
Kama'a Sugule maantii sidii kuray carruureede
Ficil baakacshay naagta waa kala fogaayeen
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado

Kuwii Muxumed waal raray hadduu saanta uga kaadsho
Kulcad uma diloon oo ciyoon koor ma geliyeene
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado

Afxakame karkabaddii u ay kulaykiiye ka danbee
Caluu yidhi intuu Kaaha guursadaye
Kii kalena kaal weyn u tumay karina waabeeye
Kalluun shebeg u yall buu ahaa kcinna shaydaan
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado

Kelyo caana galeen baa ninkii kiciyey dheeraaye
Cartan dhuurta kooraha markuu kor ugu laalaayey
Garaad Faarax dhey iyo karuur kala macaanaaye
Misna kala kharaaraa dhunkaal kulankii goobeede
Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado

Amuuraha ma kaadsado ninkay kedo shidaysaaye
Kalaamkuu lahaa ina Galaydh kahay gadaalkiiye
Kaarkuba ma joogeen hadduu keeno tuludiiye
Baalacal kelyaha kuma jareen kii uu quudhsaday
Ragow kibirka waa lagu kufaa ka ha la ogaado

Lixda koos ee reer Cali Geree kow iskaga siiyey
Kasi waaye wuxu qabaal waana kabataane

Ragow kibirka waa lagu kufaa kaa ha la ogaado
Nin kuwaa ka dhigan baan arkaa oo kadab u laabnayne
Karraamiyo colba le kiish ka buuxsadaye
Ka shib dhaha islaamow naftii kii ladnaa gadaye .

MA HADHO

Xaaji Aadan Axmed Af-qallooc, wuxuu ahaa nin gabayaa Soomaali ah oo maansa ruug caan ah. Isaga oo ka hadlayaa halaagga iyo ayaan darrada guumeysiga nooc kastaba ha ahaadee, siiba ka Xabashida, Xaaji Aadan wuxuu gabaysiga ku soo shaac bixiyey dambiyada laga siqoodo ee ay ciidamada Xabashidu dalkeena iyo dadkiisaba ka galeen, mana aha eedo uu maqlay ama loo soo wariyey, ee waa uu badankoodba u soo joogay. Waxuu maansada ku bilaabayaa sida ay Xabashida Qarnigii 19aad gumeysigii caddaanka ahaa ula bahoodey si ay Afrika boobkeeda uga qeyb qaadato, saamigii dhulka Soomaalida laga siiyey, iyo silicii iyo saxariirtii ay baddey Soomaalidii ay maqaadiirtu xukunkeeda bahalnimo u soo hoos gelisay. Wuxuu ku bilaabay maansadiisii:-

Qarnigii siddeed iyo tobnaad sanac xumaantiisa
Sideetan iyo dhowr sanno waqtiga saaka laga joogo
Oo uu sanacadii qarab arliga sabab la'aan boobay
Oo adinka idin siiyey qaar aradka Soomaali
Sadcaalka uu Jermaaniya ketegay saaxirkii Menelik
Afriiqiya sidii loo dhacaad sabab ahaydeenee
Midow oo dhan waxaad ssisateen soriya maalin ehee
Sirta naga gasheen baa aheyd sun iyo waabay eh
Sina uma qaddarin midabka iyo soohdintii iyo jaar eh
Gumeystaha dadkaan ula siineeyn soo degoo yimid ee
Wax saayid ah addoonsiga madow kugu sameeyaa ee
Xaqqana lagama seexdo oo nin lihi wau sid tiriyaa ee
Goortay u soo martaa buu wuxuu sugaayay doontaa
Samar iyo Allow maleh sidaad noola dhaqanteen ee
Waa mahadho saanqaadka kora lala sugayaa ee
Dhiig saafi ah lagu qoray iyo saan biciid adagee
Duq kastaba sabiguu dhaluu saa ogow yiri ee
Gartayadu xuduud kuma sinna iyo soohdin iyo ijaar eh
Waa saamigaad qadateen samankii Baarliin.

Sakarashada iyo quudha iyo dilkuba saamaxaad malahee
Isticmaarku waa kala sifee kiinu waa suruq
Sahayuuniga iyo Suud Afrikiiyo iyo saaqidkii Ismiid ah
Saddaxdoo israacbaan faleen waxaad sameyseen ee

Seeddi iyo iyo waalidiyo sowjad iyo hooyo kala soocde
Qoys keli ah oo seeda wada yaala suldaan amar leh
Shiekh saahid ah iyo seen caddaa odey ah
soddonku nin u buuxo Iyo haween sida carruurtooda
Sidqa habar ah inan seeratey iyo kuwii sagaal jooga
ayagoon saxarna dhimin baad dhammaan sibiq u leyseen
sarraf yiri amxaar jamac dhan oo wada sujuudaaya
saqiirka iyo umulahaad disheen malaha soo qaade.
Kun baa subax disheen aamin ah oo seexday oo kacay
Seddex boqol kabadan culimadii suuqa herar tiile
Iyaga oo salaad dhaxe waxaad gasheen soolkii Dhagax-buur eeh.
Samada iyo dhulkaba ciidankii riday sawaariiqda
Kma seyrin ruux keliyah oo joogay subaxaasi
Sujaacdii Awaare afdam oo sida xun loo laayay
Saxariiradii naagahaan weli sasayaa
Saqiir iyo kabiir rrer Ashaco oo nabad ku soo hoyday
Sardhaday galeen baad qumbulad sun ah kutuurteen eeh
Surimada Jigjiga leegadii sida xun loo laayey
Surkaad wada jarteen wiilashii timaha soohnaa
Saqajaanka beesha iyo guryaha socod xumaaddiina
Nin sidaa ku dhaqanteen ogaa waa siqsiqiyaa ee
Suldad Xabashiyeed nimay heshaa waa sac kuu taliyee
San kuneefle aad is shaabahdaan dunida saarneeynee
Saxi maayo axad sheeg is yiri sidaad samayseen.

GAR DARROW

Gabaygan waxaa tiriyey abwaan Dhoodaan oo ka mid ah, abwaanada Soomaaliyeed ee caanka ku ah gabayada Soomaaliyeed ee waqtigan, Gabaygiisa oo ugu magac daray Gardarro wuxuu yiri:

Gardarrow wax baad gaysataa goor iyo ayaane
Gefkii aad samaysaa batiyo godobaahaahiiye
Geshi aan yarayn baad qabtaa jeer lagaa gudo e
Waxaad goyso mooyee la waa nimaad gargaartaaye
Gurigii barwaaqaysan baad gubi taqaanaaye
Oo ruuxaad qarqaaddo wallee guul ma xoogsado e
Adiga iyo geeridu dadkii waad gablamiseene
Adigoon gadaal uga hadhayn mid iska giijay
Qofkii tabartii geeskaa maray wax u qaboobaane
Gaad baa u soo hadha kolley ruuxii kaa guda e
Adoo gabi ka tuuruu arkaa kii garad xumiye.

Guntashada xigtaa waa dagaal how gardaadsado e
Nin gabbadayse cadhaan guurta hayn ama gurguurtaaye
Gurxanka iyo goobaha intuu gunuunucoo reemo
Way iskula kaa ganaa waagii uu ciil gaaxsamay e
Goorada intuu kaga dhacoo guudka kaga boodo
Oo gadh iyo laab daan qabtoo gudub u soo tuuro
Markuu aad u galalaasiyoo dibir gawaan raacsho
Oo wali gunaanada yidhaah gaal kastuu yahay e.

Guubaabadaadii wataa say ku gorortaaye
Kuway gibishu kuu saaran tahay waa gadday mudan e
Caqligaad gammuun kala heshiyo gudumadaadiiye
Indhahana go' baad kaga xidhaa ood ku gunudaaye
Dhagahana gufaad kaga jartaa kuna gamuurtaaye
Halkaad geesanaysaaba waa god iyo booraan e
Waa kaad gandaalka u siddaa eed u godoshaaye.

DEELLEYDU WAA KOW

Silsiladan la magac baxday Deelleey, awaankii ugu horeeyey ee bilaaba wuxuu Maxamed Xaashi Dhamac " Gaariiye", oo ku furay maansada la magac baxday DUGSI MA LEH QABYAALADI. Waxay tidhi maansadu:

Dig dhe' deelka maansada
Tix dur iyo daabaca
Isku duubni wadareed
Ha ka dido shanfuuqluhu
Arin waa la digo rogay
Doonyihii la raran jiray
Markabaa ka daba yimid
Cirka haada duushaa
Ka duuduubte samadii waxa helay
Dayuurado deja baalashii yidhi
Daacuunkii firidhkiyo daaniyihii dhaqaalaha
Rag duuraa ku soo baxay
Kuwa daabka fidiyiyo dablayaasha dhimanow
Digtoonaada waa i kane
Afartaa docdaa mari darsigeedu waa meel
Taariikhda duuga leh waxaan uga hor daabacay
Xil damiirku qaadiyo waa faral dushayda ah
Qalinkiyo dawaadaa inaan fuliyo i diray
Waxan uga dan leeyahay
Nin qabyaalad doojow doqoniimo waa cudur
Haddii aad dux leedahay bal docdaada uun eeg
Inta dumar agooma ah inta darin nin lagu cunay
Inta duul qaraf jabay dabac yaa lahaayeey
Maxaa degel ku baaba'ay maxaa dhacay umulo-doox
Anigaa nin dooriyo anigaa wax dumin kara
Maxaa beel ku dubuq tidhi imisaa dugaag qaday
Dubaaxdiina loo wadhay darka iyo xareediyo
Daaq laysu qoonsaday dirirtiyo colaaduhu
Maxay haad dibiriyeen islaan wiilkii laga dilay
Dugayeey maxay tidhi
Dahab iyo aroos iyo aqal laba daryaale ah
Maxaa daaha loo rogay waxaan uga dan leeyahay

Sumad iyo dirsoociyo qofka duuf ku noolow
Alla doori baad tahay Soomaali waa duud
Dankadhabe ha joogee waa ul iyo diirkeed
Daris iyo tol wada yaal nin dan-laana kala gura
Qabiilkii doraad yiil isticmaarkii baa dumay
Shalay dabo ka naaxiiyo
Dibitaati baa waday maantana dillaaliyo
dibirbaa ku xoogsada waa dabin qarsoodiya
Umaday ku dagayaan boobkay ku dadayaan
Qoloqoladan loo dagay kama dhalan dadweynahay
Raga dacarta huriyaa waa koox duumo ah
Daadihiyaashiyo maamulkay ku duubanyiin
Qaarbaa diktooro ah digriigoodu madhanyay
Qaarbaa durbaano leh oo daacadii jaray
Darna waa hagoogtaan waa daniyo waaweyn
Isku soo dabaaloo waa dabaqad maal jecel
Waxa loo digleeyahay dhididkayga dahabka ah
Sidii loo duudbinlahaa afartaa docdaa mari
Dugsi ma leh qabyaaladi waa dararta baahida
Waa astaanta did u dhaca waa boog dalooshoo
Dadka maanka kaga jira dirxi qudhun ku nooliyo
Waxa fadha nin daalina damqa oo ku joogsada
Balse diradiraalow dabka yaad u sidataa
Yaad daafacaysaa haddii uunka kala dido
Yaa dulinka kaa layn dibjir iyo nin xoolo leh
Danbilaawe iyo tuug docdoc weeyi shicibkuye
Yaad daawo leediin waxan uga danleeyay
Haddaad duulimaad tahay rido waa u meel dayo
Doxoryow abtiriyaa armaad dogobka qiiqale
Darintaad ku hurudiyo dushaaduun ka hurisaa
Afartaa docdaa mari tixdu way dagaal timi
Waa daabad aan biqin ami baa u diirad ah
Durba gumicii koobaad waxay daartay nabarkiyo
Waxa doobta ugu wacan dawadiise may gelin
kuwa ararta daajiyo ragbaan ula danleeyay
Deelleydu waa Kow!

SINNAAN

Gabaygan waxaa tiriyey gabayaa Soomaaliyeed oo la yiraahdo Saahid Qammaan. Ma aha ninkii caanka ahaa Qammaan Bulxan wiilkiisa, lamana hubo xataa inay wax isu yihiin, waxaase loo malaynayaa inay isku degaan ku wada noolaayeen. Saahid Qammaan wuxuu gabaygan ka tiriyey goob ay isugu yimaadeen reer tolkii. Doorasho cod kalsooniyeedna loogu samaynayay boqorkii beesha u Saahid noolaa ka talin lahaa. Waxaa markaa xukunka haystay nin la oran jirey Ugaas Xaashi oo ahaa nin keligii taliye ah, dadkiina far dheeratay ku noqday oo maamulkii majirihii toosnaa ka leexiyey. Saahid isagoo kasoo horjeeda Ugaas Xaashi, lana hadlaya dadkii doorashada sameynayey wuxuu tixdan ku muujinayaa inay lagama maarmaan tahay in a helo is qaddarin iyo in loo garaabo qofka dadaalaya. Haddii kuwaas la waayana in aanay jiraynin aqoonsi iyo tolnimo. Waxa kale oo u gabayaagu tilmaamaya in dulqaadku heer leeyahay haddii uu buux dhaafana aanu qofku waxba dowranayn. Rag gabayaa ayaa dadkii ka soo qayb galay doodda iyo garnaqsiga ka mid ahaa, waxaana raggaa ka mid ahaa: Dubbad Hiirad, Saahid Qammaan, Faarax Nadiif, Qammaan Bulxan iyo Cabdi Xirsi.

Nin maansoolayaashii ka mid ahaa oo weli laysku hayo inuu Dubad Hiirad ahaa iyo Gabay shinni ahaa ayaa dooddii ku bilaabay maanso ay ereyadeedii ka mid ahaayeen:

Doog iyo abaar laydhu ways daba maraysaayee
Haddii doobku buuxsamao inuu daato waw halise
Durbana waa kibraa sado ninkay dacalka saartaaye

Intaa markuu yiri ayaa waxa soo galay Saahid Qammaan oo tiriey gabaygan la magac baxay *SINNAAN* wuxuu yiri:

Dubbadow nin maansaba beryaha maadiyaan ahaye
Way iga madoobayd tan iyo maalintii Sirwe
Manjogooye siduu noogu dhacay maagistii digaye
Hayeeshee haddaan maago waan maamiyaa gabaye

Murti iyo adaan kugu ogaa miiganaan hadale
Iga maqal halaan xalay mirkacay ama la maansooday
Hadba waxa mudh soo odhan aduun hal aynu moogayne
Waa shir laynugu makalay madaqsigii jaane
Maantaba maxay noqon sidii Maxamad laa yaabye
Afartaa madkeeyaye sidii macalin mow sheegay
Mitan waxaan u naqay wiilasheer maanka la qaaday
Hadday sado macaantahay ninkii maadiyaa cuna eh
Muuse iyo halkii Cali Tarey mahadin maysaane
Nin mudmuday dharkayn hooska maray mudhuxye shaaleeye
Miyir waxaad ku weydaan iswaal kuma mahiibtaane
Hadday muraqa geeduhu go'aan mulayga jiilaalka
Mahwiga ceel haddii loo kacoo maalku ku arooro
Waw miilo qayb duul hadday magac wadaagaane
Iyadoo maaxdu kuu dagan tahaa maalin la cabaaye
Ogoobay madada kii leh baa midigta kaa yaale
Magawsina haddaan layga siin miid la dhuranaayo
Inaan malab rag kale loo shushubi wax uga miideeyo
Oon meesha taaganahay anaan murudna leefaynin
Oon waliba mood iyo salaan ula maleegnaado
Aan maydhax aan igu xidhnayn maylimo u qaato
Saddex magac Allee xaajadaa lay marsiin maayo
Ninkii midho yar baa lagu dayaa yaan la ii muhanin
Muskii in Afee galay arlada kama miciin moodo
Sida koran xiniinyaa la muday uma mareeg qaato
Gurigiina maal iyo eagbaa lagu mulaalaaye
Muggii weel ma dhaafee Allow mooska yaan jabinin
Mitan kalena waa aniga iyo mid iska sheegayga
Masow aabahay iyo intaan magan ka soo gaadhay
Muslin kuma cabiidsamin walaa madaxa kaa goyne
Ragna waxaan ku maamuli aqaan ama ku maamuusi
Mase inaan nahay ooy tolnimo meerto noo tahaye
Oon waliba kaga miilcadahay miidhse diidaniye
Masalaha ninkaan ii goglay midig ma saaraayo
Ninka aniga iga maarmi kara uma muraad yeesho
Saddex magac Alle xaajadaa lay marsiin maayo

TANAA NOOGA SII DARAN

Tanaa nooga sii daran waxaa tiriryey gabaygan Cabdulkaadir Xirsi Yamyam, wuxuuna kaga hadlayaa dhibaatooyinkii laga dhaxlay dagaalka sokeeye ee Soomaaliya ka socda wuxuuna soo baxay 20.5.1990 wuxuuna yiri:

Hadba dunida waayaa rogroga degaladeediiye
Xilligiyo dabaylaha wadaa daadashoo rare e
Doog iyo abaar bays bedela gu' iyo dayrtiise
Markay beladu kaa durugsan tahay dadab kalay taale,
Barwaaqiyo damaashaad in badan maalay darartiiye
Inkastooy dhirtii diiratoo duunyadii marisay
Inkastooy ku qoys oo dudda ah wada dagaagsiisay
Karti iyo dadaal wada jiraa looga doogsadaye
Dad iiman leh anagoo ah buu roobkii noo da'aye
Daba dheer Allay lehe tanaa nooga sii darane
Dab la shiday colaad dumisay beel dirir madoobaaday
Dir fir go'ay derebiyada agoon daadsan iyo mato
Dereemadiyo mayd caws ka badan dooxo wada dhiig ah
Dunbukhyada rasaastoo codkii demin aqoon waayey
Dabradiyo waraabaha dhergiyo dacawadaa heestay
Afartiisa dacal geeskayaga dirirta gaashaaman
Nabadiyo jacaylkaa durkiyo xiisa demi waayey
Shacab kala dambayntii niciyo dawlad talo wayday
Dagaalkii labaad iyo colkii galay daraawiishta
Dibiriyo jidbaaleba tanaa nooga sii darane
Abaar dihatay jilaal daf yiri daarihiyo fookha
Albaabkaa bankiga daahyadiyo daaqadaha laabtay
Markuu doolarkii laba kun tegay shilina loo dayrshay
Digsi qudha markii lagu karsaday boqol kun oo deyn ah
Darajiyo nin maaliyo faqiir daasad wada qaatay
Daabaqado dhammaantood sinmoo dhega ma diidoobay
Darandoori boob iyo dhac iyo dil iyo tuugaysi
Dalkoo gebigi wada qiiqayoon duul rabaa jirinin.
Daacuun kulay taay mar baa laga dawoobaaye

Xaaraame cune nooga daran diifiii dacaye
Marka qoon is doorhaa Rabbina dooriyaa badiye
Iyagoon aan diin iyo sharci iyo daacad uga jeedin
Naagahan aan daboolkiyo wejiga daaha adag saarin
Ee duluca kii raba u fura niman la doorsoomay
Ee Qur'aanka Eebbiyo dulmiyey diinta magaceeda
Ee Rasuulkii loo diray xaqiyo diiday amarkiisa
Dulliga abuurmiyo xumaha laysla daawaystay
Dambigay wadaaggeen kuwa ducufku maansheeyey
Ayaa cadho Illaah oo deg deg a llogu soo diraye
Allaylehe tanaa nooga daran kud iyo diihaale
Afartaa tobnaad baa la degay degaladeeniiye
Haddii aannu daweeyuhu dawayn daba go' weeyaane
Cafi iyo daryeel iyo Allaa deeq wayne
Hareeraha dabkaa naga bacay beladda duulduushay
Kaligii ayaa demin karoo daacad loo yahaye
Aan duraanto Eebbaan baryada diidin khayrka lehe
Daa'imaw Allahayow addoon daallan baan ahaye
Dalkii aan ku noolaa waqtigan samihi loo diidye
Dagaallada sokeeyaa ka dhigay buul yar oo dumaye
Dariiqyadiyo jidadkii la goo' lamana dayn ruuxe
Dad Islaam a dhiigii ayaa lagu ducaystaaye
Qalbidaahiriyo way dhinteen wada jir doonkiiye
Duddo isxigtiyo dhalashadii laysku dayn waayey
Duqawdiyo caruurtii ku lume culimo diinkiiye
Eebbow duggaalkiyo nagii laysu dacareeyeh
Kala daadanoo waxaanu nahay dab iyo baaruude
Eebbow rogaal iyo dabraba nalagu duufduufye
Kuma daqanno diintiyo sharciga daairka ahaaye
Eebbow waxbaa nagu dul degay duuban oo culuse
Eebbow dad qooqoo kibraa kiciyey duufaane
Deeqdaad na siisiyo nimcadi daaday dhereggiiye
Eebbow dadkaagii ku lume laba dab qiiqoode
Dana gaara oo niman wataan qaraxa ka oo duulay
Malaayiin dadaa lagu ragoo aan dareen qabine
Baqdin iyo cabaa nala dul furay doog iyo abaare
Naxdin darartay baa lagu liaa doobigii culanne
Rabbow diricyadii naga le'diyo doorar iyo wiil e

Habar waliba ka dihatay bay dib ugu ooydaaye
Eebbow dad qalatooyin baa dooxday ubadkiiye
Kaama ay dahsoonoo adaa dooc walba ogsoone
Adaa meehadabacdiyo yaqaan daaqadii furane
Adaa dulinku kuu muuqday iyo daqaradiiiiye
Dibadda iyo adoo gudaha iyo dayr walbaba jooga
Inaad noo danaysaan Rabbow kaa duraansadaye
Rabbow dacartii naga buuxday iyo doogihii kece eh
Dildilaace nabaradi bukiyo boogihii dula eh
Debce seedahaygiyo jirkiyo xididdaydiiye
Samirkiyo dulqaadkii qofnimo daalyey oo dimaye
Dubbe culusi ruuxuu ku dhaco daamankaa jaba e
Eebbow ilkihi daata oo waan dulaaqnahaye
Dagaal waxaw ugu khayr daran markay deri coloobaane
Eebbow waxaa layku diray waa ul iyo diire
Eebbow dullaanu is badnee adigu noo doori
Doorkii la rogay kama duwanin saalax diidmadiye
Dufaankii nebi Nuux haddaadan dooni naga saarin
Eebbow dhulkoo nala dumaa waa dareen culuse
Carab dalaf leh kuma aan baryin daacad baan aaye
Eebbow ma dayrsanahayee dani waa saane
Eebbow dad aann caasi noqon oo daahiraa jiro e
Eebbow Saqiir dalandaloo dooc la' baa jira e
Weliyaal aan daxakaysan oo diin leh baa jira e
Dad karaamo iyo kayr leh ood doorataa jira e
Ismudaadka Eebbow kun aan daynin baa jira e
Eebbow kun dibintiyo khad ku leh daamankaa jira e
Eebbow duqyaal ay ciradu deeb tahaa jira e
Dikrigaaga Eebbow kunyaal daa'imaa jira e
Kumanyaal aan duugoobin oo duugan baa jira e
Eebbow kun deelqaaf dhacay diiddan baa jira e
Eebbow kun daakira cirkoo daahan baa jira e

Makhluuqaa aan diiwaan geshiyo dooranow Muxamed
Eebbow intaasaan dartood kuu diraansadaye
Naxariis daryeel caafiyaan kaa dalbanayaaye
Eebbow dullaa na habsadee adigu noo doori
Isusoo dun Eebbow qalbiga kala dugaaggoobay
Eebbow walaalaha I dilay baaji dirirtooda
Eebbow dabayl caafimaad mari dammirkooda
Eebbow dakano waa balee qari wixii daatay
Sidaad diinka qoloftiisa adag haadda uga daahday
Eebbow addoon kama dalbane daa'in baan iriye
Eebbow wax khayr loo deg deg ah nagu dawee
Maanta dad Islaam ah oo saa noqdaa waa damiinimo e
Danta cadowga weeyiyo Abraaha digashadiisiiye
Kuwii yiri kacbada soo dunshaan deris wadaagnaaye
Cid kaloo dib noo eegta iyo duul kalaan jirine
Daladdaada Eebbow ku qari ceebtayada daadsan

JIINLEY

Jiinley Maansadan wuxuu abwaan Cabdulqaadir Xirsi Yamyam kaga hadlayaa dadkii iyo dalkii Soomaaliyeed ee ku jiray gacanta gumeysiga dhibaatada ay qabeen iyo sidii loo xoreyn lahaa, waxayna soo baxaday bishii Agoosto 13, 1975kii.

Indhowaydba jiinleyda gabay waan ka jjifsadaye
Uma jeensan beelaha jinnigu jiintinta u rogaye
Aan jaleeco waa laxawsi jira waxa igu jiidaaye
Dhul jiraban kob aan jimic lahay jaan habaas ah
Jaljalool abaariyo kulayl dubaya jiidhkaaga
Hoyguu dugaag jeexday iyo meel ay belo joogto
Jiriqsiga libaaxiyo dhurwaa jararacdii yeyda
Jirabkiyo dhibaatada dadka luqunta loo joojay
Jar cabaadka qayla baxdiyo jawda demi wayday
Jahanamada cidahaa ku jira ee jannada waayey
Dadka cadowgu uma jiir naxee jeedalka u qaaday
Jarihiyo dadkaa caynka iyo bayda lagu jiiday
Addoonsigu dadkaa uu jabshee juuqda laga dhowro
Jimicsiga ma yeelee dadkaa nacabku jeerjeershay
Jitaabaddadadkaa looga dhigay hogagga jeexjeexa
Afrikada dadkaa aan ku jirin midabba waa jaadde
Dadkaa jecel xornimo aan lahayn cid ugu jeeqaaqda
Dadkaa joharaddoodii la cunay ee jiraban caawa
Jirka da'ay jareerada la helay joofafka hilaacay
Tog soo jabay waxaa webi jimbacan gawga sare jooga
Ubaxyada dul joogiyo dhirtaa joofku wada laacay
Naxariista loo jeelayee aragga soo jiita
Dadkaa weli abaar uga jiree juuca ku idlaaday
Jiljiladiyo seedaha dadkaa jilicsantii beelay
Jeebbada dadkaa lagu xiree jilibku naafoobay
Dadkaa qodaxda jiiqjiiqlaha ah dhinac loo jiifshay
Jirrabkuu Gurey baday dadkaa haatan laga jeebo
Ee jiirta dheer lagu eryee jaanta lagu dheelo
Caruurtooda nimankaa la jaray uur ku jirahooda
Talaabada dadkaa noo jaree ina jaleecaaya
Een cadawga jiiqsaday lahayn cid uga jeemaarta
Cidda kaliya eey jirinayaan jaalle way innaga eh

Halkaan joogno waa laga maqlaa jawda qalada eh
Haddaynaan u jiidh nixin dadkaa jilicsan ee liita
Inuu cadow u jeefaafiyaa waa hal aan jirine
Aan ku jimicsannee maan jihaad jeeniga u qaadno
Afartaa sidii dhane la jilay jaan aan soo shubay dheh
Naxwihii aan kala joojin jiray qaar ka soo jabay dheh
Badweyn laabta jiiftiyo murtidii aan la jooqsaday dheh
Afarta kalena soo jire yaqaan jeeska aan nahay dheh
Jabhaduhu ka badan ciidayada jayna oo kale e
Kun majeestayaaloo fadhiga jalalamle u roora
Kun jibaha ku siqa kuman jinniga jiifka ku eryooda
Kun jaan rogaya iyo kuman jigraha jeeni qaarsanaya
Kun ruuxood ku jiiriyo kumaan cidi u joogaynin
Kun jeex qodaya iyo kuman dhufays jiitinta u riixa
Kun jaajuurka kaaraha qafilan jiita ubucdiisa
Kun culayska jiitiyo cuntada kuman jidiin qaada
Kun rasaasta joojiyo ka rida jeeblanaw orodka
Kun dabayshu aanay joojin karin jaf iyo boodkooda
Kun jibaaxa kaymaha jiqda jeerin iyo qootin
Kun wardoonka lagu jeebay oo shaygi jira keena
Jilibiskiyo abeesada kun cuna kuman aan juuc taaban
Kun jibaada kun buur kala jabshiyo jidadka qaar gooya
Kun qof jooga ruuxiisa jara kumaan la jeedaalin
Jid cad iyo kun weerara halkii cadawgu uu joogo
Jiscinkiyo kun aan rabin biyaha horay u sii jeeda
Kun badweynta jaanka dhex mara uurka kuman jiifa
Maraakiibta joofka ah kun wda heegan kala jaad ah
Kun dabaasha joogjooglaha ah jiif isgu tuura
Kun jilaabta soo daba kalluun jeeanan laga qaato
Kun hawada dayaaraadka jaran jalam ka soo daaya
Kun cir jiidha kun jeegaanta sare caad jawiga saara
Kun jal siiya kii soo jabiyo jiiska luga beela
Kun dawada ninkii jalaf ku dhaco dhiiga baxa jooja
Kun geel jire ah kun yoocada jabsada jidibyo qaar haysta
Jinawgiyo kun caanaha balxada liifka kumam jooja
Kumanyaal uneexada jartoo col u jibaadaaya
Kun jinbaca dhex seediyo kuwaa jiida xariggiisa
Kun wadaan jileeyoo darkii gawga sare jooja
Jabadkiyo kun jidadkiyo yaqaan meesha cidi joogto

Jibaaliyo kun beedhiga oggaa janannadii dhuuntay
Kunkii Koofil soo jaray gacmahee juuq u oran waayey
Kuman jirac ah kun ciil jaray dibnaha kuman aan jeefaafin
Ilaa guban ku soo joogay oo seedu jilifoowday
Kuman geenyo jeedliyo rakuub kuman ku jeeraada
Kun jihaada kun loo jarabariyo jaalle wada dhaarsan
Kun juubaha halgaadiyo warmaha kuman juqaaleeye
Kuman xalane lagu soo jabshoo wada jamaahiira ah
Kun tacliinta jiitoo cilmiga meel sare jooga
Kuman shaqadu waa kala jirtaa nabadda jeedaasha
Kun la jaqayo kun jeeniga ku sida hooyo jiidh adag leh
Kun jarmaada kuman hilib jara suuqa kuman jooga
Kun jalaato gada baalashlaha jaadka
Kuman cayrsha dilaal xariggu qoorta ugu jiro
Darawal jiinbaarsan kun jaamci ah
Kun muusiqa jimcaha jaanta ka ciyaara
Kun shallaadka qaatiyo dikriga kuman xadra e jeeban
Kun farsamada laga soo jirshoo biraha jeexjeexa
Kun Jannnaale beeraha jafiyo Jilib kuwaa haysta
Intaas oo kun oo wada jirtoo dhinac ka soo jeeda
Halka ay ku jeestaan ma karo cadawga joogaaye
Ceeriinka nimankaa jaqaa jaanta sii rogane
Jigjigga iyo ilaa Adari bay jagacda sii hayne
Jeexyada Wardheer qaar halkaa haadda loo jarine
Markaasaa dadkii luunku jaray uu jir roob degiye
Jirabkiyo dhibtii bay ka bixin jeelki gaalada e
Markaasaa farxadi waa jannee jiib naloo tumiye
Calankeena aan jecelnahaa jawhar sii noqone
Dadkaa abaaruhu jareen xaasaskaa jilicsan
Markii saaka joof lagu furiyo webiga jiinkiisa
Isticmaar jawaabtuu sugaa waa jug qaraxeede
Ninkay nabaddu jeedaan u tahay hayska xulo jiide
Inksatoo dhaqaalaha jiraa jiil yar yahay maanta
Qoonkii Illaahay la jiro maalintii jiganta
Jirabaada waa kuwa ka baxa juubajuubaha e
Ilaad aragto jaar kuu qosloon jiidhka kala haysan
Calankii shisheeyaha jirsaday jaalle lagu waaye
Aan ku jimicsanee maan jihaad jeeniga u qaadno.

WAA CAJABE SHEEGA

— Gabaygan la yaab ka leh waxaa tiriyey nin la oran jirey Xaaji Gooni, oo noolaa waqtigii Sayid Maxamed Cabdulle Xasan. Gabaygiisanna waxa ka jawaabay Sayidka. Xaaji Gooni gabygiisa wuxuu ku bilaabay:

Rag cayaayir iyo maanso waa camaladiisiiye
Caynanka anigow hayiyo celiyihiisiiye
Kol haddaan calaqo looma furo cagaha dheeldheele
Lix iyo toban halaan soo cayimay caynka ka higgaadsha
Weel caanihii laga dhamee canuggu heemaarshey
Oo ciida loo dhigay afkii laga casheynaayey
Oo dhayi caaddaa ka tahay waa cajabe sheega?

Ceesaamo kuu dhalahayaan dhiilo loo culannin
Oo naaso cayntood lahayn waa cajabe sheega?

Cariish meel ku yaal oo aroos loo calaamadiyay
Oo aadan cimrigii daawanayn waa cajabe sheega?

Ceel buuxa aan laga cabayn cidina kuu diidin
Oo maaxi caadaa ka tahay calowna keenaaye
Oo maalka calaf looga shubin waa cajabe sheega?

Calaf aan laguu qorin asaad cunni aroor noolba
Aan caato iyo gaajo bi'in cawro waysaga e
Oo aanad cayaar uga dhergeyn waa cajabe sheega?

Cad baruur leh caysh iyo bariis caawa lagu siiyay
Aad caafimaad iyo kalgacal calalisoo laysay
Oo aadan cayaar caweysimi karayn waa cajabe sheega?

Caal weyn lo'aad iyo libaax, caranayoo jooga
Oo xeero ciriiriya ku jira caabuqna isyeelin
Aan xoola looga cabsanayn waa cajabe sheega?

Waxaad cunni asaan Eebahay kaaga calaf yeelin
Oo aadan cayaar kaga dhergeyn waa cajabe sheega?

Cir onkaday hillaac laga cabsaday karar cabaadaysa
Oo rays cirbaha laga dhigayn waa cajabe sheega?

Waxaan caradhuubyadu dhex marin calalna jeexaaya
Aan ciiska waran lagu karayn waa cajabe sheega?

Caqiido naagaan lagu guursanoo cawda kuu gogosha
Aadan cadaab kaga baqayn waa cajabe sheega????

Caday waxaad ku laysiyo ulaad caro u soo tuurtay
Oo aadan dad kaga ciil baxayn waa cajabe sheega?

Cawshiyo biciidkaa arlada cararayee jooga
In kastoo ciriid iyo kulayl lagu cisaareeyo
Calooshooda oon lama gashee waa cajabe sheega?

Waxaan caga lahyn oo kacayn sida curyaan naafo
Oo samada hoos kaga calaqan waa cajabe sheega?

MAGACAAGU YUU NOQON

Gabaygan gaaban waxaa tiriyey abwaan Ibraahim Gadhle, wuxuuna ku bilaabay:

Magacaagu yuu noqon mid xumaan ka marakaca
Sida macawisaha qaar nin ba maalin yuu xidhan
Hadba ki muraada le hawga dhigin maqaar saar
Mar waxaad dhadhamisiyo majin qaad ah haw dhiman
Hana talin masuubiyo wax makhluuqa kala dila
Maskaxdaadu yay noqn maqal lagula leeyahay
Yaan toban muftaax iyo lagu furan masaamiir
Waxaad shalayto mudatiyo mahadhada xusuusnow.

SAADAAL

Qaasim gabaygan waxa uu tiriyey 1968kii, mar uu maamulkii waqtigaas aad u dhaliilay. Waxa uuna ku hal qabsaday nin ay aad u saaxiibo ahaayeen oo ka tirsanaa ciidamada Booliska Soomaaliyeed oo ayaamahaas caddaalad-darro tirsanayey, aadna calool xumo weyn u qabay; waxa uuna yidhi:

Cashadii gashaba waagu waa caynad gooniyahe
Cadceed soo baxdaba noole wuu ku cibro qaataaye
Xiddigaha casaadiyo dayaxa caadka lagu meershay
Caamadu waxay moodayaan curasho dayreede
Anigaasa moorada cakiran kuu caddayn kara e
Cilmi felegga way garan raggii caalinka ahaaye
Cirsan yeedhkii caawana war buu sheegay Caliyowe
Wuxuu yidhi halkuu ku cuyubnaa cirkii soo dhaafye
Caawaa la kala soocayaa caabud iyo gaale
Carruuraha la dhacay awliyada laga cadheysiiyey
Carshigaaba laga soo aqbalay cabashadoodiiye
Waa cidhib go' duulkii shacbiga cunay wixiisiiye
Casha aan fogeyn wax isbeddeli ciidan fara weyne
Caaddaa rag korey buu nabsigu hoos u soo celine
Caanuhuba dhawaan way ka quban ciil daro loo qabo e
Inay curaddo kheyr lihi kacaan ciiddan la arkaaye
Caynkay maluugtu u egtahay cigay dadweynihiiye
Ceeryaamo subaxeed nin moogi, cadarka roob moodye
Marse haddii cadceed lagu dhexdaro wayska cidinciide
Caloolyow aan kugu raagi hayn ciidda how qodine
Cagta ii dhig waa kaa nabsigii soo cadceedsadaye.

HADDI DUNIDA LAGU WAARAYO

Abwaan gabayaa ahaa oo ku magac dheeraa Ina Cabdille Muuse, lana oran jirey Yuusuf Cabdulle Muuse ayaa gabaygan curiyey. Yuusuf markii uu arkay in uu da' noqday ayaa waaya-aragnimadiisa in uu raad ka tago oo dadka uu la sii dardaarmo. Waxaanu dadka kala sii dardaarmayey waxyaabo nolosha habboon ee dunida la xidhiidha. Waxa uu yiri:

Haddii dunida lagu waarayooy daayin noqonayso
Waxaan laga dileen Nedbiyadii laysu soo diraye
Asaxaabihii baan degeen daahirka ahaaye
Faadumo iyo dirkeedee ayaan dumug yidhaahdeene
Daahaa ku noolaan lahaa degalladoodiiye
Anse waxaan daliishaday inaan lagu dambaynayne
Dawiilka uun baan arkiye diray arwaaxdiiye
Durdurkii Makkaad iyo Xajkaan daalib leeyahaye
Deeblahabkaan geela iyo adhigu waa daleel madhane
Daaraha la wareerayaa waa adduun dumaye
U dadaala diintiyo waqtiga daacadna ahaada
Cabdallaha dushiisiyo ayuu dayro kala sheegan
Darkii odayadii hore xidheen dalawgu yuu goynin
Doqon xaaja waa kaa dilaa dibaddaba u tuura
Shisheeyuhu hadduu idin danqaro dogob u nooleeya
Rag i daaya kaagama tage dab u fagaareeya
Meeshii daleelaa muskaba baahalku doontaaye
Duldhabaha wax loo saarayaa yaan dugaag marine
Is dugsada walaal kala durkaa dagan dharaartaase
Anna duulka aan celinayo iyo daadka aan moosi
Dal shisheeye waagaan tagee idinka duukeeyo
Amase mowdku igu soo dagee dabaqa lay saaro
Dadabtiyo aloolkaan ahaa dib u shallaytooda.

QADHAADH IYO MACAAN

Gabaygan waxaa tiriyey Axmed Ismaaciil Diiriye "Qaasim", mar la warsaday inuu isa sheego, wuxuu yidhi:

Dacartuba mar bay malab dhashaa, aad muudsataa dhabaqe
Waxaan ahay macaan iyo qadhaadh, meel ku wada yaalle
Midigtayda iyo bidixdu waa laba mataanoode
Midi waa martida soora iyo, maata daadihise
Midina waa mindiyo xiiraiyo, mur iyo deebaaqe
Masalooyin talantaalyiaan, maandhow leeyahaye
Nin majiro keliyuun qabsaday, hay malaynnina e
Mar baan ahay muftiga saahidnimo, mawlaca u galaye
Marna makhaawi waashoo xumaa, miista baan ahaye
Mar baan ahay murtiyo baanisabo, madaxda reeraaye
Ay weliba muuniyo dulqaad, igu majeertaane
Marna reer-magaal loofaaroon, muuqan baan ahaye
Mar baan ahay nin xaaraan maqcada, marin jidiinkiiye
Marna tuug mu'diya baan ahoon, maal Rasuul bixinne
Mar baan ahay maqaan awliyada maqddin koodiiye
Marna mudanta shaydaanka iyo, maal jin baan ahaye
Miisaanna ima saari karo, nin i maleeyaaye
Waxaan ahay nin midabbaynayoo, maalinba is-roga e
Muuqaygu gelinkiiba, waa muunad gooniyahe
Muslinka iyo gaalada dirkaba, waan macne aqaane
Malaa'igta naartiyo jannadu, waygu murantaaye
Nin intaasoo mahadhooyin, loo mooggan baan ahaye
Ninkiise maalmo badan soo jiree, madaxu boosaystay
Ama inuun rag miisaami jirey, wuu i maan garanne
Nin kastoo halkii kuu macaan oo, ay muuqato laabtaadu
Ama aadan madaddaaladeeda, igala maarnaynin
Iska soo mar waa kuu bannaan, marinkaad doontaaye.

REERKII CEEL UMA QODNEE

Waxa uu heeskani ka mid yahay heesaha lagu tiriyey xaaladda qallafsan ee Siyaasadda Somaaliya, waxaan ereyada sameeyey abwaankii Axmed-Nuur Yuusuf, wuxuuna ku bilaabay:

Qumanow qowlkii Ilaah
Qur'aanka waxaa laga akhriyey
Waxaan ruuxna u qorrayn
Ogow quwad kuma helee.

Haddaan qalinsaarashada
Tixraac ka soo qabsado
Qaadirkii na abuuray iyo
Soomaalidan qulubsane
Is wada qoyr goynaysa
Dhibaatada ay qabaan
Adaa wax ka qaban karee
Qareen u ah qolo kastee
Qalboobtan ka oogan iyo
Dabkan qarxayee ku jira
Qaboojin karaaya ee
Adigu say ku quman tahay
Jiridda qaranimada iyo
Midnimadayadanba qabo.

Waqtigu waa qaraf baxoo
Duulbuu qabsadoo gubee
kul baa cimilada qabtoo
Ciilbaa qoonkayaga hayee
Aroorkii loo qalqaday
Markii qorshayaal la dhigay
Ceelalyay isqabatayoo
Darkaa laga qayliyoo
Beeshii waa isqoonsatee
Reerkii ceel uma qodnee
Allow qiil bixiya keen.

Qiyaasta sida muuqatana
Ma qumana duulkuyoo
Qab dhaqan-guuraanimaa
Qalbiga uga buuxa oo
Qawaaniin dawladnimo
Qolana ma danayso oo
Cilmigu qiime kuma lahoo
Xaqii qarqarsuu yahoo
Qabiilooyin loolamiyo
Qolaa sed bursiin rabtoo
Quud baa qaar loo badshaa
Dab lagu kala qaadayoo
Meel hadal wax ka qaban karaan
Dagaal ku garqaybsannaa
Dad qiime leh naga dhintaan
Markii qallac nagu dhacaan
Colaad la qaylo-dhaaminnaa
Baroordiiq la qowqabnee
Qisadayadu yaab lahoo
Qabaal baa kala jabiyo
Quddaa biyo daadiyaa
Qalloocu ka billowdayoo
Nabaddii waa la qasayoo
Wanaag waa qalfoof dumoo
Col baa loo qalab gurtoo
Qoob baa la qarjoogsadee
Nin belo qabanqaabiyaa
Macaanka ma quuta'oo
Ba'baa qoorta ugu jiree
Maxaa qabqabdhaafkii taray?

SUUGAANTA SOOMAALIDA

Suugaanta Soomaalidu waxa ay had iyo jeer la qoob wadaagi jirtey heererka nolosha, xilliga, iyo hadba wixii kale ee ummadda guud ahaan ama qayb ka mid ah, gaar ahaan ula soo gudboonaada. Wanaagga, xumaanta, nabadda, colaadda, jacaylka, dardaaranka, waanada iyo kaftankaba waxa aynu arkaynaa inay Soomaalidu ka gabyi jirtey. Ammaanta geela, gammaanka iyo gabdhuhu waxa ay ahaan jirtay qodobbada suugaantu ugu badnaan jirtey.

Shisheeyuhu markii uu dalka Soomaaliyeed gacanta ku dhigay, ayaa uu hadba qodob cusub oo aad qiime weyn u lihi suugaantii ku soo qordhay. Qodobkaas oo ahaa siyaasadda ama waddaniyadda. Raggii qodobkaas isaga ah bilaabay, waxa calanka u sida Sayid Maxamed Cabdulle Xasan, oo kumanyaal tixood ka tiriyey. Sayidkii dadka Soomaaliyeed waxa uu uga tagey, gabay dardaaran ahaa, oo ilaa hadda lagu daydo, iyada oo ilaa iyo maalintii Sayidku xijaabtey si dhab ah loo ogaaday, in gumeystaha lala doodi karo, loo gabyi karo, marka ay ka fursan weydana lala dagaallami karo.

Waxa ay ahayd dagaalkii labaad ee adduun-weynaha dhexdiisii markii ay rag dhawr nin ah oo Soomaaliyeed, gumeysiga runta u dhiibeen. Raggaas oo ay ka mid ahaayeen Cabdi Gahayr iyo nin ina Nuur Laangadhe la odhan jirey oo ilaa iyo hadda nool. Cabdi Gahayr waxa uu isaga iyo afadiisii oo siyaakhad weydisatey la hadlaya sannadkii 1940kii yidhi:

1. *Ina Cumar Qadhoone adduun qalle bixi waaye*
2. *Qasnadaha raggii keydsan jirey qaar baa tuugsadee*
3. *Ingriisba laga qaad dhulkuu qaybta ku lahaaye*
4. *Qarka wuxuu la meer meerayaa waa nin soo qaxaye*
5. *Dayuuraduhu waa qayla doon qoorta marayaa e*
6. *Khoorigii "Suweys" maylashii kama qamaadaane*
7. *Adigaaba qalab doonay quusey Faransiise.*

Gabaygan oo uu Cabdi Gahayr inuu afadiisa waxyaalaha adduunka ka dhacayey ugaga warramo ula qabsaday, wuxuu run ahaantii noqday gantaal gumeystayaaha laabta ka abaaray. Dadka Soomaaliyeed oo Ingiriiska iyo Faransiiska xoogag waaweyn oo aan af iyo gacan toona lagaga guuleysan karin u haystaybaa markiiba gabaygaasu siduu Ingiriiska u taabtay waxaa ina tusaysa daawashadii Ingriisku Cabdi Gahayr Masar ku geeyey si uu inay Kinaalkii Suweys haystaan u soo tuso.

Geeraarka soo socda waxaa sannadkii 1943kii curiyey nin gabayaa ahaa oo Maxamed Nuur Laangadhe la odhan jirey. Maxamed Nuur waxaa la weydiistey inuu "Raadiyaha Hargeysa", gabay uu libihii dagaalkii ku ammaanayo ka tiriyo. Isla markaasna uu Jarmalka iyo saaxiibadii ku ceebeeyeo. Maxamed taas wuu diidey, wuxuuna isaga oo geesinnimo hadlayey, runna sheegayey, yidhi:

Mar haddaan gurigayga
Gidhli gaanka gariiriyo
Garnayl loo lala tegeynin
Iglan baa gubaneysa
Maxaa iiga gidhiisha

Gudaha ceelka Hargeysa
Weligey gees uma dhaafine
Bal maxaan laba gaal
Oo abtirsiima gudboon
Midkood aan gumeen
Midna guusha u siinoo
Aniga iiga gidhiisa ah

Gudaha ceelka Hargeysa
Weligey gees uma dhaafin
Inta aan waxa gasiintiyo
Inta aan gaajo ku seexday
Haddii aan isu geeyo
Malaha waa isku gaw e
Mar haddaan ka gabayey oon
Go'aygiina ka qaatay
Maxaa iiga gidhiisha

Baro macnaha erayadan cusub:

Qoobwadaag:	*la socod*
Xijaabtey:	*dhintey*
Siyaakhad:	*qalabka dumarku xidho*
Qaalle bixwaa:	*Dhibaato beeli waa*
Qarka:	*dibadda*
Maylaashii:	*maraakibtii*
Abaartay:	*ku dhacday*
Gidhi gaan:	*bunduqa weyn, hub culus*
Garneyl:	*nooc kale oo hubka ka mid ah (Hand garanade)*
Maxaa iga gidhiisha:	*maxaa iga galay, maxaa iiga jira?*
Gasiintey:	*cuney, quutey*
Isku gaw:	*isla eg yihiin*